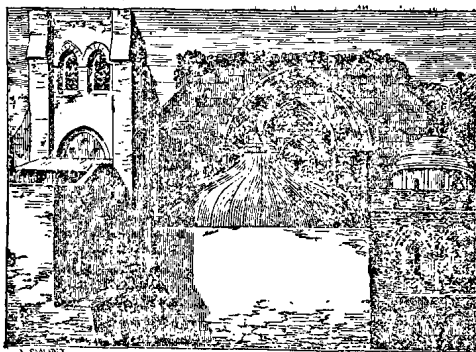

Մ Ի Օ Ն

Ա Մ Ս Ա Գ Ի Ր

ԸՅԳՆՅԵՆ • ԻՆԸՄԻՐԿԸՆ • ԳԻՆԳԻՏԸԿԸՆ
ԵՒ ԲԸԴԸԲԸԿԸՆ

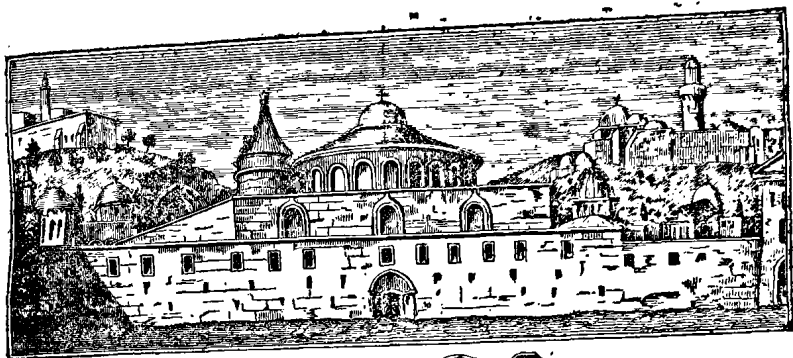
ՀՈՐՐՈՐԴ ՏԱՐԻ
ՇՐԳԱՆ ՍԻՆՍԵՆՅ

ՅԵՐՈՒՍԱԼԻՄ

Ի ՏԳԱՐԱՆԻ ՍՐԲՈՑ ՅԱԿՈՎԲԵԱՆՑ

1869

ՀԱՅԿԱՅԻՆ ՏԱՐԻ
ԹԻՒՆ Զ.

Ա Մ Ս Ա Գ Ի Ր

ՓԵՏՏՐՎԱՆՔ 28
1869.

ԱԶԳԱՅԻՆ, ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԳԻՏԱԿԱՆ

ԱԶԳԱՅԻՆ ՎԱՐՉԱՆԱՆ ՆՈՐ ՓՈԳՈՅՈՒԹԵԱՆ ՂԲԱՅ

ԱԶԳԱՅԻՆ պարբերական թերթե-
րը արդէն հրատարակեցին ազգային
վարչական նոր փոփոխութիւնը, այն է
Պատրիարքի հրաժարումն, Տեղապահի
ընտրութիւնն և քանի մի նոր ժողով
վայ կազմութիւնն, այս հրատարակու-
թեանց հետ յայտնելով միանգամայն
իրենց կարծիքը: Սիօնն եւս, թէպէտ
և անազան, (ազգային վարչական կետ-
րանէն հեռի լինելուն պատճառաւ)
սակայն քաղաք պարտք կը համարի իւր
կարծիքը հաստատակութեան յայտնել,
համազում լինելով որ բարի խոր-
հուրդներու կրկնութիւնը բացի օգ-
տէն՝ դնաս չունի ամենեւին:

Այնպիսի մէջ ամեն սկզբունք, ա-
մեն շարժում և ամեն յառաջդիմու-
թիւն միշտ խոչընդոտներ և փորձա-

թիւններ սննի իւրաքանչեւ: Այս փոր-
ձութիւնները, եթէ չենք սխալիր, գե-
ղեցիկ բովեր և կրթարաններ են, ուր
խորհուրդները կը զտուին, մտքերը կը
կրթուին և կամբերը աւելի կը հառ-
տատուին այն ճշմարտութեանց մէջ,
որոնք ազգերու յառաջդիմական բա-
րելաւթութեան հենասկան տարրը կը կազ-
մեն: Սկզբնական փորձութեանց գի-
մացող և յազթող ազգերը միշտ օյժ
և զօրութիւն կը տանան ապագայի գա-
լիքներուն եւս հաստատամտութեամբ
տակաւ և յողթեմ: Այս է ազգաց դու-
ճունեութեան գեղեցիկ հանգէսը և
այս է միջման և շարժման թեան կազ-
դուրիչ ասպարէզը, և ամեն յառաջա-
դիմութիւնն ոչոք միջման արդարեւն է
թիւ: Ինչ միջոց մեր ունեցածն արդեան

յառաջագոյն իշխողացին և Վերիկային, և ինչ փորձանաց բովերու մէջէն անցնելով հասած են իրենց ներկայ նախանձելի վիճակին, այս մասին երկար խօսելու կարեւորութիւն չըկայ, որովհետեւ նոր դարուց պատմութիւնը մի կենդանի վկայ է, որ կարող է մեզ խիստ դիւրութեամբ համոզել, եթէ ուսումնասիրենք եւ ջանանք օգուտ քաղել այլոց փորձէն: Սէր Ղազար, առանց իշխողացու և Վերիկայու նշանն ուսմանս կրելու և արիւններ թափելու, (սմանեան Տէրութեան հայրական ձեռքէն ստացաւ սահմանադրական արտօնութիւններ: Հնձեց՝ ուր սերմանած չէր, և ժողովեց՝ ուր սփռած չէր: Իթէ մենք լուենք և չը խոտոտվանիք Սմանեան Տէրութեան այս շնորհը, քարերը աղաղակ կը բառնան մեր գէմ և պատմութիւնը դատաւար կը հանդիսանայ մեզ: Սակայն, Սահմանադրական վարչութեան չըջնակին մէջ ունեցած մեր ազգային վիճակը կըստիպէ զմեզ կարմրելով խոտոտվանիք, որ մենք չըխարացինք մեզ շնորհուած արտօնութիւններէն օրինաւորապէս շահիլ: Փոխանակ դիմադրելու և յաղթելու Սահմանադրութեան դէմ ելած խոչընդոտներուն և փորձութիւններուն, տատամանքանք և վհատեցանք: Փոխանակ ազգային նուրազէպ խնդիրները լուծելու, ինչպէս են Վաթողիկոսական, Վատրիարքական, առաջնորդական, վանական, ելեւմտական, հիւանդանոցական, գաւառական, դպրոցական և այլն, ջանացինք Սահմանադրութիւնը լուծել: Եւ խոտոտվանութիւնը ծանր է, բայց ուղիւ է, և թերութիւնը խոտոտվանից աւելի շահաւէտ է քան ծածկելը: Թողունք Սահմանադրութեան դէմ եղած անարդ մատուցութիւնները և քաջութիւնն զատահամ:

բաւութիւնները, եթէ անաշուտապէս նկատենք, կը տեսնենք որ վերագրեալ խնդիրները մէկ մէկ կազդուելի փորձութիւններ էին, որոց մէջ, եթէ փափաքէինք կըթել զմեզ օրինաւոր ժողովական նկատելով, կարծեմ թէ այժմ խիստ ամուր զօրութիւն պիտի ունենայինք ուրիշ կարեւոր խնդիրներով զբաղելու: Սակայն Սահմանադրական վերաբնութեան անժամանակ խնդիրը ճնշելու վայրկեանէն և լեզունական համագումար ժողովի (որ Սահմանադրութեան ոգին է) համութեան օրէն ի վեր, գողցես համարացաւ ամենայն բան, ինչ որ օգտակար էր և յառաջադիմական: Եւ երբ կար ժամանակի անդառնալի կորուստը արդէն ողջացին ազգային պարբերականները, ինչպէս ողջացինք և մենք նախնի թաց թուով, ուստի թողով այս խօսինք ազգային Վարչական նոր փոփոխութեան վրայ:

Երբ փոփոխութիւն կ'անուանենք Վեր. Վրիտակէս արքեպիսկոպոսի պատրիարքական տեղապահութիւնը, որոց բազմամասնութիւն արդարաւոր փորքը խիստ մեծ գրաւական է ազգային վիճակի բարեկալութեան համար: Երբ փոփոխութիւն կ'անուանենք քառնի մի ժողովական անդամաց ընտրութիւնը, որոնք ազգային դործառնութեանց մէջ ջարդ մեծ համակրութիւն գրաւած են: Երբ փոփոխութիւն կ'անուանենք մանաւանդ այն փութաջանութիւնը, որ սկսած է ործարծել լեզրական համագումար ժողովի վերականգնութեան, սահմանադրութեան վաղվաղակի քննադատութեան և դործադրութեան համար: Ինչպէս որ այս վերջին կէտի յապաղումէն շատ ազգաւեր իրողութիւններ տեղի ունեցան, քաջայայտ ենք որ աշակերտութիւն եւս խիստ ազգաշահ ձեռնարկու-

Թիւններ կարող են յառաջ գալ և շատ կիճռոտ խնդիրներ բխէ ժամանակի մէջ լուծել: Վաճառքայէն եւք որ մեր համազգի Մեծ . Լրեւսփոխանները, կարեկցելով ազգի դառնազէտ վեճակի վերայ, կ'աճապարեն օր առաջ գործել ինչ որ արժան է և կաբեւոր, Ժողովատեղին արտաքայ Թողլով իրենց անձնական կրքերը և կորրուտաբեր հակառակասիրութիւնները, որով շատ անգամ Ժողովական արաւայրք անձնահաճութեւ և Թշնամանալիւ միջման ասպարէզի կրփոխի, անձնասիրութիւնները կը ղայրանան, խընգիչները կերպարանափոխելով անվճիւ կը մնան և ազգի վեճակը օր առաւոր կը վաթթարի և անդարմանելի կը լինի:

Վաճառքայէն եւք, որ ներկայ վարչական փոփոխութեան և գործունէութեան մէջ չըպիտի տեղի ունենան եկեղեցականի և աշխարհականի անուամբ յուզուած վայրապար վեճերը, վասն զի երկուքն եւս հաւասարապէս պարտք ունին կատարելու և պատասխանատու են ապադայ սերունդին առջեւ: Լրկուքն ևս, եթէ անաշուապէս խոստովանինք, մասն ունին այն վարչական պատահարներուն և տարտաւութեան մէջ, որոնք ցարգ տեղի ունեցան: Եթէ քննենք սահմանադրական վերաքննութեան և կաթողիկոսական խնդրոց կախ մնալու բուն աղբիւրները, երկուքի պղտորման մէջ եւս աւելի աշխարհականայ, քան Թէ եկեղեցականայ մատներ կը տեսնենք: Եթէ յանցանքը միայն այս ինչ կամ այն ինչ դատուն վերածենք, ճշմարտութեան և արդարութեան կը հեռանանք և հետեւապէս երկպառակութեան և ազգակործան սկզբունքներու կընդատեսենք, քան Թէ միաբանութեան և ազգաշինութեան: Ո՛վ է եկեղեցա-

կանը և ո՛վ է աշխարհականը: Այրիւնքն եւս օրդիք Լղբին, որոց վրայ անպայման պարտք կայ ազգի երջանկութեան համար աշխատիլ, փոխանակ ասելու որ այս ինչ ազգային աղէտից պատճառն եկեղեցականք են կամ աշխարհականք, աւելի արդարայի կը լիւնի ասել որ երկուքն եւս պատճառ են: քանի որ միմեանց աջակցութեան փոխարէն՝ միմեանց վրայ տարապայման յոյս կը դնեն, աշխարհականք միայն եկեղեցականաց կը տան գործելու պարտաւորութիւնները և եկեղեցականք աշխարհականաց: Ի՞նչ խակ համոզում է մեր ազգին մէջ, որ միեւնոս Լրկուպցի ազգերը իրենց աշխարհագէտ վեճապետներն անգամ տկար կը կարծեն ընդհանուրի համար միայնակ գործելու, մենք մեր կաթողիկոսներն, պատրիարքներն և առաջնորդներն գոչցես ամենակարող կը խոստովանինք: Լրկեւոր հովիւ մի ընտրելէն զկնի, փոխանակ աջակցելու, կը քնանանք և կըրպասենք որ ամենայն ինչ միայնակ գործէ, և երբ տկարութիւն կը տեսնենք գործառնութեան մէջ, այն ժամանակ միայն կ'արթննանք և բողոք կը բառնանք:

Ի՞նչք միթէ մեր բողոքները օրինաւորութիւն ունին, քանի որ բողոքարկուներս մեր պարտքը չենք կաւտարած, որ է ընտրել ամենայն աշալըլութեամբ և գործողիլ ամենայն արթնութեամբ: — Երբէք: Եւստի ամեն անպատեհութիւններէ ղերծ մշնալու միակ պայմանն է ընտրական սկզբունքը արդարութեամբ գործադրել, ընտրելայ արժանաւորութիւնը քաջ կշռադատել և ընտրութիւնէն զկնի անընդհատ գործադիր ընտրելոյն:

Իրաւունք պատուական լրագիրք իր 11 Թուոյն մէջ, պատրիարքի ազգային

ընտրութեան օգուտը խիստ գեղեցիկ
կերպով բացատրելէն զինք՝ կառավար-
կէ միանգամայն, որ Բ. Վռնէն տրու-
նութիւն մը խնդրուի, որպէս զի կը
բծուածորնեքը, առանց միջամտելու ազ-
գային աշխարհական գործոց, հոգեւո-
քով միայն զբաւոյրը և ազատ ըլլան ի-
րենց գլխաւորը իրենք ընտրու։ Վս-
տաւարկութիւնը, որոյ մասին կար-
ծիք կը հարցնէ յիշեալ պատուական
թերթը, ըստ մեզ համապատասխան
չէ մեր Նիկիզեցւոյ սկզբունքին։ Սեր
եկեղեցւոյ ամենապատուական սկզբ-
բունքներէն մին, որով կը տարբերի
Վրեւմտեան եկեղեցիէն, է իւր հո-
գիւնեքը ինքնին ընտրել և պատասխա-
նատու կայսր ցանկ իւր առջեւ։ Վս-
ընտրական սկզբունքն է, որով եկեղե-
ցական և աշխարհական, հայր և որդի
միմեանց հետ կը կապուին, միմեանց
հետ կ'աշխատին և կը կսգմեն քրիս-
տոնէական գերդաստան։ Նիկի Երբե-
մըն եկեղեցականք կը թերիանան ի-
րենց պարտաւորութեանց մէջ, այդ
թերութեան արմատը ժողովրդի ան-
հոգութեան և անընտրողութեան մէջ
է, և ոչ թէ սկզբունքի։ Սիկի Նոյն
իսկ սահմանադրական քուէիւ ընտրը-
ուած երեսփոխաններու և ատենա-
պետներու մէջ մեծամեծ թերութիւն-
ներ չեն երեւիր, և որուն է այս տեղ
յանցանքը, եթէ ոչ ընտրական իրա-
ւունքն ունեցող անընտրող ժողովրդին
նիկի կրօնաւորները սպաս ըլլան ի-
րենց գլխաւորը ընտրելու, հարկաւ ոչ
միայն Վատրիարք, այլ Վաթովրդիոս ընտ-
րելու աշատուի եւս պիտի ունենան, և
ինչպէս կարելի է համաձայնեցնել այս
կէտը Հայաստանեայց եկեղեցւոյ դա-
րերով նուիրագործուած սկզբունքին
հետ, որով կաթողիկոսական ընտրու-
թիւնն միշտ Նիկի վերապահուած է։
Թողունք տեսլ, որ Սուրաստանի ազ-

գայինք առանց Վաթովրդիոսի և առաջ
նորդաց միջամտութեան, ամենեւեմ
առանձինն ազգայնորէն գործելու առ-
տօնութիւն չունին։ Հետեւապէս
Իրաւունքի սոյն առաջարկութեանը չը-
կարենալով հաւանութիւն տալ մեր
կողմէն, խիստ գեղեցիկ կը գտնենք
միայն իւր առաջին կարծիքն, որ է ա-
մենայն զգուշութեամբ և արթնու-
թեամբ ընտրել պատրիարքն։ Վհա ի-
րաւունքի իսկական քանի մի խօսքերը,
որով արժան կը համարինք կնքել մեր
գրուածքը։

« Նիկի մեր փափաքը սահմանադ-
րապէս կառավարուիլ է՝ ապա ուրե-
մըն սահմանադրութեան էական և
հիմնաւոր սկզբունքը պէտք ենք յար-
գել և գործադրել, որ է ընդհանու-
րին ձայնը, առանց որոյ սահմանադ-
րութիւն մը սահմանահանութիւն է
և ընտրութիւն մ' անվաւեր և անօ-
գուտ։ Սահմանադրական սկզբունքով
մեր վերայ ընտրուողը նա և մեր ձայ-
նիւ կ'ընտրուի, եթէ ոչ մեզ հաւաք
ընտրուած չէ, և ինչ որ ընդհանուր
ազգին համար չընտրուի՝ ընդհանուր
ազգը չըկրնար ներկայել և ընդհանուր
ազգին գործոց չըկրնար միջամտել...
Ժողովրդեան ձայնէն և հաւանութե-
նէ զուրկ իշխանութիւն մ' անզոր է,
դիւրագալթ, երբուն և վտանգաւոր։
Նոյն ատոր փորձը շատ անգամ առաւ
և ժամանակը հասած է որ մեր ընթաց-
քը փոխենք, ժամանակը հասած է որ
ժողովրդով և ժողովրդին համար գոր-
ծենք, եթէ կ'ուզենք ժողովուրդ շա-
հիւ և ժողովրդեան սիրելի միանգա-
մայն օգտակար ըլլալ... Նոյն
պէտք է մանաւանդ Վատրիարքի ընտ-
րութեան, նոյնպէս և ընտրելները
նախ յայտնեն իրենց սկզբունքը հրա-
պարակաւ բոլոր ազգին, եղիկոպոս
կամ վարդապետ առանց խտրութեան,

վանս զի իրենց աւագութիւնը չէ որ
պիտի ընտրուի ազգէն, հասար իրենց
աւագանքը, իրենց յանդակութիւնը
և իրենց սկզբունքը :

ՕՐԱՏՈՒՑԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐ

Մեր դժբաղդութենէն մեր ազ-
գային յառաջադիմութեան հորիզոնը
տակաւին այնքան սահմանափակ է, որ
օրացուցական ինքդիներն անգամ հը-
րապարակաւ քննուելու չափ կարեւո-
րութիւն ունին : Այս դժուատե՛հ կա-
րեւորութիւնն է, որ կ'ըստիպէ զմեզ
դիտողութեան առնուլ օրացուցական
ինքդի մի, որոյ շարժառիթը Տէր Ա-
րեւիտ քահանայի հետեւեալ գրու-
թիւններն են, այն է Պայմանագիր օրա-
ցուցական ուսման, Այսպէս Գործադրու-
թիւն առ Ս. Պատրիարքն սրբոյ Ա-
թոռոյոյ և Սոսոյի Գաղտնադրութեան :

Պայմանագիր—Ձ օրութիւն քրոյս ոյս է որ ես սա-
րգրեալս ըստ ինքդանայ նորընտր Մարգարէնոր
Պատրիարքի որդոյ քաղաքին Երուսաղէմի Ս. Տ. Ե-
սայեայ սրբազան Աթո Սոսոյիպոսի խառնամանակ
թիւրի ուսուցանել Մարգարէ Պայրն Գործութիւն ա-
շտիքորն նորին պետագոյ ուսման ի յօրինել զառ-
րեկան օրացոյցն ազգային միայն ի սուրբ քաղաքին
Երուսաղէմի, և այս աշխատութիւն հինգ հազար
գահեկանի սակարկութեամբ, և զգրա ունիմ ան-
պակաս ուսուցանել, են պորթիկ :

Մուտք արեգական յերկրաստան կենդանակեր-
պոյ ժամաւ և բողբիւ :

Գտանել զժամանակ ծննդեան և լրման լուսնի,
և առաջին և վերջին քառօրեայ :

Գտանել զտեղիս արեգական և լուսնի, թէ
յոր կենդանակերպի և յորում աստիճանի իջէ :

Հանաչել զհեռաւորութիւն արեգական և լուս-
նի ի միմեանց յո և իյէ ժամանակի :

Գտանել զժամանակ խաւարման լուսնի և արե-
գական և որքանութիւն մասանց նորին :

Գուշակութիւնք օգոյս յերկրաստան ամիսս տար-
ւոյն :

Գտանել զտարեմուտ և զամսամուտս Աղարիս,
յի փոքր թուականին Հայոց :

Գտանել զտարեմուտ և զամսամուտս տանկոյ
և հրէից :

Լաթարիոն և անշարժ տնիք և աւուրք Երանց
և Լատիանց :

Գտանել զառուր կրօնական տնիք տանկոյ և
հրէից :

Գտանել զտարեմուտ և զամսամուտս հրէից :

Տեղեկանալ կանոնաց և հաշուոց տոմարական
գիտութեանց իւրաքանչիւր Ազգաց :

Գիտել զամս ծագման արեգական, և զկեստ մի-
ջրեի, և զարշաղոյ իւրաքանչիւր աւուր :

Գտանել զշրջանոս հինգ հարիւրէ կին, և զքա-
նորդս նորին ի միջոցի 532 ամաց :

Տեղեկանալ շրջանոց արեգական և լուսնի, և
զայն ամենայն, որք կարեւորք են ի յօրինել զառ-
րեկան օրացոյցն համազգային :

Իս զայս վերոգրեալ քանակայն ուսման մասն
անթիւրի և անսղակաւ ուսուցանելոյ տամ զայս գիր
ի ժամանակի կարեւորութեան վկայել :

1863

Մարտ 17

Տէր Երեմիա Գաղտնադր

Սոսոյիպոս Երեմիայ

Խաղիւթի :

Այսպէս Գործադրութեան—Հրէշտիկական մարտոց մար-
տութեամբ արժանանալու ծայրագոյն շնորհաց հոգե-
ւոյն Աստուծոյ Տ. և Տ. Եսայեայ Արհիպատե՛ն Եպիս-
կոպոսի և արժանաժառանգ Պատրիարքի աստուածա-
յին Աթոռոյն օրոյց իւրուսաղէմի երկնայաւ դարձ-
պարտին սրբութեան ամենայն խոնարհութեամբ համ-
բոյր մատուցանել :

Գահանայք հանապաղ զամենիմաստ տեսութե-
նէ բարեխնամ մատաղց աշխոյս անդի, որ գերօրի-
նակ նախնութեամբ հրաշքաբանաց զաւանդանով տե-
կեղբաց զգահէ լուռանմ, որ արգարեա վերամար-
մեալ փառք քան զտառեղալորդ կամար վերին -
լուսափիւս ծաւալէ զժամագայթ շնորհաց իւրոց
ընդ որդստ տեղեկաց - և զոս թոյն մի աստուած
ծարեալ Հայր մեր հոգեւոր իրրեւ զարեգակն պայ-
ծառացեալ ջամբէ առաստուկե աթոռ ի վե-
րուստ ընկալեալ զըստանորդ ձիւս պարգեւաց
Երոյց և իմ ի գաղտնական խուճ ի վայելել այդ
նոր նորագոյն ի հոգի և ի մարմն, և առաւել
քան զանարժանութիւն իմ գտի ընդունելութիւն
ի բուռնէ բարերարութեան և բախտաբան մտք
խոտովանիմ զբոյր մարգարէութիւն յամենայն
ժամ, ոչ միայն բանի բերանոյ ոչ արտիւ և հոգ-
ւով վառելոյ պարտական զանմ համարեցայ ան-
նախանձաբար նուիրել միաբանութեան Սրբոյ Ա-
թոռոյ վերանման տուննական գիտութեան և
առ այս զերբարեղ զատեղաբաշխական հաշիւ
և այժմ սովոր պիտակ քաղտնեւ ինքդերմ ի վեհա-
փառութենէն ձեւել, զի զայս նուր մեր և զուշոս
քեայ աշխատութիւն ի մասնին արժանաբարութեան
որդակի նշանակել բարեհաճմանք, և ուսանող և
կեղեցականք հաճեցին զմեզ յիշատակել ի ժամ
մատուցանն աւուր պատարագի, և ինքդերմ քառու-
թիւն յանցանաց մերոց :

Ընդ գրոյս ի նուր միաբանութեան օրոյց
ու խորդ առաքելոյ քսան հատ յինն յօրինեալ

գետաբուծութիւնն անուշադրական վերակալաց անուշադրական տեսակ, զոր բնական առաջին, որոց պէտքն է ։ Ուր էր 'ի վերայ բարձու իշխանութեան քառասուն հազար բարձուաւանալ փառք 'ի պայծառ առթիւն որոց Աթուոյք է 'ի պարճանտ համարն ազգին ։

Մշտն հրաժարել ծոռայ 'ն ։ Երկուստեայ տարբերութիւնն է ։
Օգոս 21
Գրադ խաղաղութիւն ։

Թուրքի գաղութաւանութիւնն — Առաջնաշնորհ որբազան Պատրիարք բարեկեանս սուրբ հայր ։

Այն յառաջ առ ձեզ գրած, նամակաւ երես 'ի գետին բաւերով աղաչեցի զձեզ, ներկայ առ այս օրացոյցը չե տարել, և եթէ որքան եք ալ նէ, գոնէ փաճառելու համար 'ի Պոլսի չե խրկել, նոյն տարուան ձեր պատճառաւ տանն հազար զուրուշ ստացած պարտքս վեճարելու նպատակաւ, և աստ Պոլսոյ տալ, գիրքերուն տարեց արտօնութիւն չե տալով, և ձեռն գումար ծախք ընելով ազգին պիտոյիցը շափ իմ հաշուին տալիս առած ըլլալով իմացոյցի, և որ տպագրան տպելու ըլլայ նէ, իմ վնասն կէջ զհաշիմբու համար գատ վարելս գրով ձեզ խնայեցի, բայց նոյն աղաչանքս ձեզի անկելի ըլլալով, և այս իրաւունքս երեւանայական իրաւունքը զի նամարելով, դարձեալ Պոլսի զգրկեցիք փաճառելու արջանն հազար օրացոյց, որով մեր վեճնալը կրկնապատկեցիք հայրական գթութեամբ ձեր, այսպէս կը մնայ ձեզի հիմա մեր խոստանալը անամառ թէ աղգային և թէ կառավարութեան ատեմաներու մէջ դատաստանական օրինոր իրաւունքս չու և վնաստ ձեզմէ պահանջել, իրաւունքս այս գթութեամբս կը խնդրեմ ձեր սրբութիւնն, որ ձեզի փոխարէնը ձեզ անմիջ յուշուանէք 'ի Պոլսի, և զայն ձեր կնիքով փաւերացեալ, որ դատաստաններու մէջ ձեր տեղը իրեն վէճիլ մեր խնդրանքը և պահանջանքը պատասխանէ, և կաղաչեմ, որ այն խընդիւր անպակաղ ժամ յառաջ կատարելոյ բարեհաճիք ։

Գաղափարս էի, որ լաւ խորհելով, թէ ան օրու յուրան շնչին և փոքրիկ շահը, ձեր գործընդունելուն որով Սուրբ Էփեսոսը լայն զիւնս լայն հնիք հաշիւ ուղղութեան չկապարտելու համար, որով զայն այս տարի ալ չհիշ կրկնապատկեցիք մեր փառքս այս տարի ալ չհիշ կրկնապատկեցիք ։

Եւ այս առթիւ, ահա այժմէն ծանուցանեմ մեծաւ աղաչանքս, յառաջկայ 1870 թուականին օրացոյցը լայնել, որով կարողացայ շնորհին Աստուծոյ հաստատանքը երկամեայ կրկնապատկեցիք և ցիւղալ պարտեցիք ։

Տէր Լորեմիայի Պայմանագրին կերեւի, որ հինգ հազար զուրուշ սակարկութեամբ խոստացած է օրացուցական ուսումնական ուսուցանել մահաւորի Պ. Յարութիւն Օ. ինձիքնեանին, որպէս զի այս եղանակաւ Ս. Լ. թուաւ եւս կարենայ օրացոյց տալագրել, Գոհունակութեան նամակին կ'երեւի, որ Սրբազան Պատրիարքը յուշած է իւր մարդասիրութիւնը Տէր Լորեմիայ քահանային, որով պարտաւորուած է եղել աննախանձաբար ուսուցանել յիշեալ գիտութիւնն և նուիրել միաբանութեանս աստեղաբաշխական հաշիւները 'ի նշան երախտագիտութեան ։ Իսկ Գաղափար-Իրանի իղլիկն կ'երեւի որ ծերունի հայր Տէր Լորեմիան կը փափաքի դատաւանալ Սրբազան Պատրիարքի հետ և փաստաբան կը պահանջէ Լ. թուոյս կողմէն ։

Թէ որչափ երեւակայական է Տէր Լորեմիայի դատը և իրաւունքը, այս իւր գրութեանց հակասութիւնն յայտնի է, Բայց դարձեալ մի քանի խօսքով պատասխանել աւելորդ չենք համարիք ։ Տէր Լորեմիան դատ բանաւրաւ իրաւունք չունի, որովհետեւ սակարկեալ գումարէն աւելի գրամ ըստացած է Սուրբ Լ. թուաւ, այն է հինգ հազար զուրուշ ինքն և հազար զուրուշ իւր որդին Հնդկաստանի մէջ, Սուրբ Լ. թուոյս կտակներէն ։ Տէր Լորեմիան դատ բանաւրաւ իրաւունք չունի, որովհետեւ իւր խոստացած ուսումնական լիովին ուսուցած չէ, ինչպէս ինքն շատ տեղ պարծեալով ասած է թէ՛ միայն երեքտարուան օրացուցի կազմութեան գիտութիւնն ու հաշիւներն աւանդած է, եւ ինչպէս անցած տարի ելաւ Լորուսաղէմի օրացոյցը քննադատելու, որոյ մէջ եւ թէ՛ հաշուագիտական սխալներ կային, ուղղակի իրեն կը վերաբերելին, A.R.A.R.@

1869
Յուլի 28

Մշտն Էփեսոս և Գիւթիկայի ձեր պատու Երկուստեայ խաղաղութիւն ։

Տէր Լըրեմիան դատ վարելու իրաւունք չունի վերջապէս, որովհետեւ մեր անցած տարուան օրացուցի կազմութիւնն Լթոռոյս միաբան արժաւորատիւ Սիրոյի վարդապետի քրտնաջան աշխատանք արդիւնքն է, ուրիշ աղբիւրներէ քաղուած, քան թէ ծերունազարդ հօր աւանդած թերակատար հաշիւներէն: Ի՞նչ է ուրեմն Տէր Լըրեմիայի դատարարութեան շարժառիթը, չղբիտեմք, վասն զի մարդկային գիտութեան անհաս է, ինչպէս օրացուցական գիտութիւնն անհաս է ամեն հոգեղէն արարածներէ, բաց ՚ի Տէր Լըրեմիայէն: Սէնք Տէր Լըրեմիայի դատարարութեան մէջ ուրիշ իրաւունք չենք փնտնել, բայց միայն մեծապաշտութեան տենչ, վասն զի Տէր հայրը կը գանգատի որ անցած տարի Լթոռոյս օրացույցը իւր օրացուցէն առաջ ապագրուած է ՚ի վաճառ հանուած է, վասն զի կը խնդրէ որ այս տարի Լըրեմիայի օրացույց չընդարարակէ: Ինչպէս համար ուրեմն ինքն Ս. Լթոռոյս գրամներն առնելով խոտադած է պայմանագրով օրացուցական գիտութիւնըն ուսուցանել. միթէ միայն իւր հանձարը ցոյց տալու համար, և կամ միթէ լոկ Լթոռոյս միաբանից համար ապագրելու պայմանաւ, ինչպէս ինքն տարուպարտ կը պնդէ, Սրա համար ինչ հարկաւոր էր հոգնութիւն, սը պագրութիւն և սակարկութիւն: Սիւթէ Ս. Լթոռոս տէր Լըրեմիային վճարած հազարաւոր զուրուշներով չէր կարող իւր միաբանից համար տարիներով օրացոյց գնել:

Սէնք խորհուրդ կը տանք Լըրեմիա հօրը, որ մտածէ միանգամ թէ ի՞նչ բան երեւակայական է իւր իրաւունքը և որո՞ւ հետ կ'ուզէ դատ բանալ: Խորհուրդ կը տանք մանաւանդ, որ յետո կուէ իւր վերաւորիչ խօսքերուն, զորս

ուղղած է առ Ս. Պատրիարքն և զորս նոյն օրով նշանակած ենք իւր նամակին մէջ. վասն զի մենք չենք ուզեր, որ Լըրեմիա հայրն դատարարութեան իրաւունք չունենալէն զատ ապերախտ գտնուի միանգամայն ոյն մարդատէր երախտեայ դէմ, զորս վաշելած է Ս. Պատրիարքէն, ինչպէս և ինքն կը խոստովանի իւր գոհունակութեան նամակին մէջ:

Սոսացանք ասելու, որ տէր Լըրեմիա հայրը խիստ զայրացած է Լթոռոյս անցած տարուան օրացուցին մէջ (Յոլհաննու Ուրանեցու և Պրիգոր Տաթեւացու յիշատակութիւնն լինելուն պատճառաւ): Տէր հօր զայրոյթը խիստ մեծ յանդիմանութիւն է իրեն համար: Վասն զի, աստեղագիտական նրբազննին հետախուզութեամբ զբաղած լինելով, գէթ միանգամ ակնարկ չէ ձգեր Հայ պատմագրութեան վրայ, թէ ի՞նչ երախտիք ունին յիշեալ երանաշնորհ Վարդապետները Հոյստանեայց եկեղեցւոյն նկատմամբ, ինչ մեծ նշանակութիւն ունեցած են իրենց ժամանակացոյց մէջ, և ի՞նչ պիտի հղօր տալոյեաններ եղած են Սեմիթական մոլեկրօնութեան դէմ Հայաստանեայց եկեղեցին պաշտպալնելով: Եթէ Տէր հայրը աստեղագիտական գիտողութեան բարձրութենէն բարեհաճեր առ վայր մի Հայաստանի խոնարհ հողին նայելու՝ պիտի տեսներ որ ամեն տեղ և ամեն եկեղեցիներու մէջ երախտագիտական տօնակատարութեամբ կը տօնուին յիշեալ վարդապետները բոլոր Հայ քրիստոնեաներէն, և ոչ որ իշխանութիւն չունի նոյս անունը հանել եկեղեցւոյ յիշատակարանէն:

Եթէ երբեմն, միայն Պօղոս չընախակին մէջ, նոյս յիշատակութիւնը և Վաղկեգոնի ժողովն ու Էւանգելիստ

ժառի նշովքն դադարեցաւ մեր հոռով
մէական եղջարց միութեան համար ,
այս եւս ապօրինի էր , որովհետեւ
Պատրիարք մի և քանի մի ժողովականք
խրաւուք չունէին եկեղեցւոյ սահ-
մանագրութիւնը փոխելու , մանա-
ւանդ որ ժամանակը չուտով հաւառ-
տեց , որ Հռովմէականք Տաթեւացի
ներէն ու ի եւոնի Տոմարի և Վաղի-
քոնի ժողովի նշովքէն չէին փախած ,
այլ բուն եկեղեցւոյ գրէին : Ուրեմն
Լըբեմիա հայրը , փոխանակ Լճոռոյս
օրացոյցը պատարակելու , Թող իւր ան-
գիտութիւնը յանգիմանէ և բարեհա-
ճի գէթ ներկայ տարւոյն մէջ իւր օ-
րացուցի ամենամեծ սխալն ուղղելու ,
որով մեղանշած է նախնի Հարց եկե-
ղեցական Սահմանադրութեան գէմ :

ԵՂԻՇԵ ՎԱՐԴԱՊԵՏ ԵՒ ԻՌԻ ԵՐԿԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆԸ

Իղիշէ վարդապետն կրտսէր Թարգ-
մանաց կամ երկրորդ աշուկերտաց
գառն է , Վարդան Սամկոնեանի ու-
տենադպիրն , որ Թէպէտ իւր գրուա-
ծոց խորագիրներուն մէջ սովորաբար
վարդապէտ կը կոչուի , բայց Սամկո-
նեան նախարարական տան Լպիսկո-
պոսն էր , որ և Ըրտաշատու ժողովի
Լպիսկոպոսաց կարգին մէջ կ'անուա-
նի Լղիշէ Լպիսկոպոս Մառանեաց : Հա-
յաստանեայց աշխարհի հարստահա-
րութեան և հարածանաց օրերուն ա-
կանատես եղաւ Լղիշէ , տեսաւ սուրբ
Վարդանայ և նորա քաջ ընկերաց նա-
հատակութիւնը , տեսաւ ընտիր ըն-
տիր նախարարաց բանտարկութիւնը
և գերութիւնը , Հայ տիկնանց քրիս-
տոնէական արիւթութիւնը , տեսաւ Հայ-
րենեայ աւերածը պարսկական բռ-
նութենէն , և սրտին ցաւէն աւանձ-
նացաւ Սոհայ լեւները , և այն տեղէն

Ոչտունեանց գաւառը , ուր և կնքեց
իւր կեանքը :

Իղիշէ Թողած է ինքնապիր ընտիր
երկասիրութիւններ , սրոյ մէջ կը փայ-
լին իւր աշիւ գգացմունքներն ու բը-
րիստոնէական իմաստութիւնը : Լյա-
երկասիրութեանց մէջ ամենէն նշա-
նաւորն է Պարոթիան վաս Վարդանայ
և Հայոց պաթերալիկն , զոր գրած է Սա-
մկոնեան Վաւիթ երկցու հայցամար :
Լյա պատմութիւն կը բաղկանայ մէկ
ընծայականէ առ Վաւիթ Լըբէն եւ
ուր յեղանակներէ կամ գլուխներէ ,
պատմական անցից յաջորդութե կար-
գաւ , որոց վերջինը առաւել սուրբ
քահանայից չարչարանքները և հոյ կա-
նանց քրիստոնէական բարեպաշտութիւն
ները կը պարունակէ , ուստի և կը կոչ-
ուի Լըբայց Եօն յեղանակն : Իղիշէի
պատմութե մէջ նոյնպէս կը գտնուի
1. Յազկերտի շրջաբերական երկարա-
կը որով իւր անբութեան հպատակ ագ-
գերը կը հրաւիրէ 'ի պատերազմ ընդ-
գէմ Վուշանաց , 2. Սէհրներսէհ հը-
րամանատարի նամակը , զոր մագբու խոր-
հրդով կը գրէ Հայոց ազգին 'նախ
պարսկական գէնը բացատրելով և բը-
րիստոնէութիւնը պատարակելով և ա-
պա կը ստիպէ Հայոց ազգը 'ի մագու-
թիւն և յարեւապաշտութիւն , 3.
Հայոց մերժողական պապականը , զոր կը
գրեն Ըրտաշատու մէջ ժողով գումա-
րուած եպիսկոպոսները նախարարաց
և բոլոր բաղմութեան հաւանութե
և քրիստոնէական անվեհեր աղատու-
թեամբ , 4. Հովաթաթ կամ Գիր պա-
ղաթանց Հայոց աշխարհին , զոր կը գը-
րեն Յուշանց թէոդոս Վայսեր և օգ-
նութիւն կը խնդրեն , բայց թէոդոս
կը մեռնի և Սարկիանտը Թափաւա-
րելով փոխանակ Հայոց օգնեայ , ընդ-
հակառակն կը բարեկամանայ Պարսից
Թափաւորի հետ և գաշնակցութիւն

ուխտ կը հաստատուէ, 5. Վարդան Սա-
միկանեանի և Վեհանգերիցու քա-
ջադերական վսեմ Երեսփոխան-
որոնցմով Հայ ազգը կը խորհուրդան
ի պատերազմ վասն պաշտպանութեան
հայրենի օրինաց և ազատութեան ե-
կեղեցւոյ :

Երկրէի երկասիրութիւնը չը նմա-
նիր ամենեւին այն պատմագրութեան-
ցը, որոնք ընկ թագաւորաց կամ իշ-
խանաց յաջորդութիւններ և գործերը
կը թուարկեն, այլ կը պատկերացնեն
ամբողջ ազգի կամ գոյութեան պատմու-
թիւնը, մանուկէն մինչեւ զաւաճեալ
ծերունին, փափկասուն տիկնոջն մին-
չեւ զորահապատ զօրականը, և անար-
գէն մինչեւ պատուականը, միով բա-
նիւ, Երկրէի երկասիրութիւնը Հա-
յոց բոլոր ազգի նահատակութեան
կամ քրիստոնէական զինուորութեան
պատմութիւնն է ընդգէմ զբաղեղ-
ատական մոլեռանգն մոգեկրօնութեան,
և մէկ ծայրէն մինչև միւս ծայրը կը
տեսնենք այս խօսքերուն կատարումը :

«Սէ երեւէր այնուհետեւ առա-
ւել տէրքան զճառայ և ոչ աղատ փափ-
կացեալ քան զգեղձուկ վշտացեալ և
ոչ որ քան զըք՝ նուազեալ ի յարութե-
նէ : Եւ որտ յօժարութեան էր ամե-
նեցուն արանց և կանոնց, ծերոց եւ
աղայոց և ամենայն միաբանելոց ի Վր-
քիստոս : Վանդե առ հասարակ զի զե-
նուորութիւն զինուորեցան և զմի ա-
գան զորս հաւատոց պատուիրանին
Վրքիստոսի, միով գօտեաւ ճշմարտու-
թեան պնդեցին զմէջս արք և կանայք
... տեսանէին զանձինս իւրեանց իւ-
րեւ զմեռեալ դիակունս և զիրարքան,
չիւր գերեզմանս ինքեանք փորէին և
կեանք իւրեանց ի մահ համարեալ էին
և մահք իւրեանց անշուշտ կեանքոյն» (1) :

Երկրէի երկասիրութիւնը այն ըն-

տիր պատմագրութիւններէն է, որոնք
պատմութիւն առեւի կ'ուսուցանեն, գործ-
քէն շարժառիթը բացատրելով և հե-
տեւանքէն պատճառը, և կամ անդաւ-
դարծօրէն : Վասն զի, Երկրէի կեղեց-
ւոյ ուխտի նահատակութեան պատ-
մութեանը հետ՝ կ'ուսուցանէ միան-
գանայն և քրիստոնէական Երկրցւոյ
նշանակութիւնը և էական պաշտօնը
աշխարհիս վրայ, աստուածասէր առա-
քինեաց անձնագոհութեանը հետ՝ ա-
ստուածային սիրոյ մեծութիւնը, ուրա-
ցողաց և անմիաբանից արարմանց հետ՝
թերահաւատութեան և անզուգու-
թեան դժնդակութիւնը և նաեւ մե-
գանի կրօնի խաւարամիտ վարդապե-
տութիւնը : Եւ այս պատմական ըն-
տիր յատկութիւնը զգալի է մանա-
ւանդ այն հակապատկերներուն մէջ,
որոց մանրանկար յատկանիշները կը
նկարագրեն Երկրէի Ինքնակալ Թագա-
ւոր մի (Յազգիւրտ) իւր արքայական
աթոռէն կ'որոտայ և միանգամայն կը
գաղղոյալ, վասն զի մոգպաշտ է և ան-
հաստատ խորհրդներով կը շարժի, իսկ
ընդ հակառակն՝ հպստտի ազգի զօ-
րավոր մի, նախարար մի (Վարդան և
այլք) կը խրախուսի և կը խրախուսէ,
վասն զի զՎրքիստոս զօրավոր և զօրա-
գլուխ կը տեսնեն ճշմարտութե պատե-
րազմին, և երկիւղը՝ Թերահաւատութի
կը ճանաչէ թագաւորաց խորհրդական
և պատգամատու մոգերը կը յուզին
և կը տագնապին, վասն զի Թանձրա-
մած խաւարի մէջ են և ոչ ինքերը մաք-
մնոյ մէջ արգելուած, ինչպէս կենդա-
նի գերեզմանի մէջ. իսկ ընդհակա-
ռակն՝ Յովսէփ, Վեհանգ և այլք խա-
չը ձեռքերնին անվեհեր պատերազմի
գաշտոյ կ'իջնեն, վասն զի ճշմարիտ Իշ-
տուծոյ քահանայն են և ճշմարտու-
թեան համար մեռնիլը՝ կեանք կը խոս-
տովանին և կը քարոզեն, Ինքարծակ

(1) Երկրէի երկասիրութիւնը :

Նահանգի իշխան մի (1) տասկ տէր (1) իւնեաց) բարձրանալու ձգտման հետ կը քծնի և կը շփոթէ, վասն զի ուրացող է և իր հաւատը մարմնաւորին մէջ է. իսկ ընդ հակառակն՝ մատաղ մանուկ մի, տկար կին մի՝ վայելքը և փափկութիւնը կ'արհամարհեն, վասն զի ճիշդ մարիտ վայելքութիւնը և մեծութիւնը աստուածային սիրոյ մէջ կը դաւաւնին :

Ինչհասարակ, եթէ մի կողմէն նկարագրուած է մագալրօնութիւնը իւր աղիտաբեր չարիքներով, միւս կողմէն եւս կենդանի պատկերացած է Քրիստոնէական շքմարիտ ոգին, մի ամբողջ ժողովրդի ուրախական զինուորութեամբ, որով և ակներեւ կը տեսնուի Եղիշի երկրասիրութեան մէջ, որ Հայ ազգը սիրած է իւր երկրաւոր հայրենիքէն բարձր հայրենիք, այն է իւր քրիստոնէական եկեղեցին, պաշտած է իւր մարմնաւոր ազատութեանէն բարձրագոյն ազատութիւն, այն է ազատութիւն խղճի, և հպատակած է մարգկային օրէնքներէն բարձրագոյն օրինաց, այն է օրինաց Եստուծոյ՝ Աստուծոյ զի, այս է եղած նորո Նահատակութեան նշանաբանը :

« Հայր մեր՝ զԵկեղեցիս Երկրային և մայր՝ առաքելական Եկեղեցի կաթողիկէ (1) Ենք աստուածային կացոյցն Թագաւոր ի վերայ ամենայնի » (1) :

Եղիշն ոչ միայն ականատես եղած է իւր նկարագրած պատմական անցքերուն, այլ և լիովին զգացած է իւր սրտին մէջ, ինչպէս քաջութեան ուրախական հանդէսները, նոյնպէս և հայրենեաց աւերման տխուր տեսարանները, ուստի և ճառագրած է իւր պատմութիւնը սրտի լեզուով՝ արտասուելով. « Ես և ինքնիս կ'ասեմ » (1) :

(1) Եղիշ — Գ. յովնակ :

ոչ ըստ կամայ արտասուելոյ ողբովք ճառագրեմք զԵստուծոյ հարուածս յորում պատահեցաք և մեք իսկ ականատես լինելով ու որով կ'ազդէ ոչ միայն Հայու, այլ և օտարականի սրտին, ինչպէս և շքմարիտ խոստովանած է օտարագրի բանասէրներէն մէկը, աւսելով. « Երբ Եղիշ Եկր կարգամ, կը հայանամ » (1) :

Պատմութենէն զատ՝ Եղիշէ երկասիրած է այլ և այլ ճառեր և մեկնութիւններ, որք են — 1. Իսկ իրաւոր միակնից, որ պատմութենէն յետոյ աւմենէն ընտիր, սրտաշարժ և միանգամայն վեժ գրուածքն է, որով նախ մենաւորական կենաց գեղեցիկ նկարագիրը կը պատկերացնէ, յետոյ զեղծութիւնը և ապա կը յորդորէ յուշիւթիւն և ի գգաստութիւն : Երկրորդ ձևաց ճառը այն գեղեցիկ յատկութիւնը եւս ունի, որ հեղինակը միշտ խօսած է առաջին դէմքով և ուրիշները յանդիմանած ժամանակ երբեք բաւարարութիւն բռած չէ իւր անձին, Եղիշի իւր գործքերէն կ'երեւի որ անբասիր է իւր կեանքը : Երկրորդ ձևաց ճառը այն փափկասիրտ հեղինակներու յատկութիւնն է, որոնք իւրեանց եղբարց Թերութիւնը իւրեանց սեպհականը կը համարեն : 2. Երկրորդ ձևաց ճառը և Գաղատայի 3. Երկրորդ ձևաց ճառը և Գաղատայի 4. Երկրորդ ձևաց ճառը և Գաղատայի 5. Երկրորդ ձևաց ճառը ի մկրտութիւն Քրիստոսի, ի մատնութիւնն, ի Չարարանսն, ի խաչելութիւնն և այլն, որոնք մեկնական և յորդորական պարզ գրուածքներ են հաւատացելոց հոգեւոր շինութեան համար և պատմութենէն ժամանակաւ կանխագոյն գրուած կ'երեւին :

(1) Եղիշն Թարգմանած է Անգղերէն, Իտալերէն, Գաղղերէն և Ռուսերէն :

նէկ և իմ՝ ուսումնական եղբայրս զգալանք թարգման հանգիստնալ ։ Յիշելով այն մարգուն իստքը ։ որ հրոն թէ . « Երկայնարանութիւնը կը ծանծաբանէ » , և համառօտի . պիտի խօսիմ . Տեաք , իրօտակ կըզգամք այն պատիւը , որ ծնը ներկայութիւնը հանձնաւ . առթել մեզ , և մեր խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեմք այս մասին ։

« Պատմութիւնը առանգած է մեզ անմահացնութեան բազմութիւն . արիւնքներ , որոնք պատիւ են մարգուն թէան , այն է քաղաքացիներ , որոնք զոհուեցան իրենց երկրի համար . Թագաւորներ , որոնք խաղաղութեան իրենց ժողովրդի փրկութեան համար , և մանաւանդ գիւցաղաններ , որոնք մտաւրուս վտանգներու մէջ գիմարութեան շարունակ ծառայելու համար ։

Երանելի Վարդան Զայոյ թաւ զօրովարդ 451 թուականու , մեծ Զայաստանէն հայտնեց Պարսկական կառավարութիւնը : պատերազմելով Յայկերս թագաւորին դէմ : Վարդան ինկաւ մարտին մէջ , բնականեց մարտիրոսութեան պսակը , իսկեց մահուան քաղաքը գիւցաղանքս և իւր քրիստոնէական ժամանակը յաղթելու իւր պիտի մահուան : Դա մեռած է և միանգամայն կենդանի և կենդանացող : Իւրաքանչիւր տարի մեր կը տեսնեմք և կը պատուեմք Վարդանի յիշատակը , միայն բերելով այն օրը , և շնորհակալեցի զպաղիարդ , որպէս զի կարողանամք վայրկեանական շահէն աւելի նախապաշտել նահապետական ապագայի շահը ։

« Այս օր է , որ Զայ պաղը կը առնէ այս մարդապաշտութեան գիւցաղանութեան տարեգործը : Այս օր , նախմուտութեան ոչ այլ ինչ է , եթէ ոչ անմահութեան թուական նկարագիր մը , միանգամայն ազգային և հիօնական : Այս է Ժամանակութեան մը , Տեաք , զոր մեր պարտաւոր ենք աւանդել մեր սերունդներուն : Այս է սրբի արձան մը , զոր ազգի երախտագիտութիւնը կը կանգնէ գիւցաղանց համար : Տեսնեմք և կնից դար անցած է պարթեւագուռն տարբերակութիւն թուականութեան փոքր վրայէն , և այս քան ժամանակէն ի վեր միշտ մեծարանած է Վարդան . նա միշտ առաջ է , միշտ անմահ իւր յիշատակաւ և միշտ նոյն պիտի մնայ մեզ համար քանի որ մեր կենդանի է մը ։

Զինքէն մին ըսաւ . կատարեն համար թէ . « Կա տարեալ մարգուն մը » գմարգութեան հետ ունեցած միջառումը Աստուածութեան անխաղը գրուելու արժանի տեսարան մ'է : Կարող ենք յաւելել առ փոքր . որ Վարդան , Աստուածային մատանք նշանակուած նախախնամական դործի ինքեւ թրքիստոնեց Զայաստանի պաշտպանութեան համար , որ ինքնին իւր առաքինութեամբ անխուսափելի մահուան առաջը եւ գիւցաղանական արուածեան գիմարութեան և յաղթելու մահուան , Վարդան՝ կառավար տիրար մ'է և նախախնամութենէ նշանակուած անմահ ։

Այս է ահա , զոր ի սկզբն խոստացայ շտաւել , և պատգամաւ Աստուծոյ բարութիւնը դարձնելով

sion, d'être organe des sentiments de mes chers condisciples.

En me rappelant le conseil de celui, qui a dit, que, la prolixité fatigue, je serai court.

Messieurs, nous sentons vivement l'honneur que votre assistance nous a voulu bien faire, et nous vous en remercions.

L'histoire a conservé un grand nombre de traits de dévouement qui honorent l'humanité.

Des citoyens se sont sacrifiés pour leur pays, des rois se sont immolés pour le salut de leurs peuples, et tous les jours, des milliers de héros affrontent les plus imminents périls, pour servir la patrie!

En 451, le bienheureux Vartan, général en chef, a repoussé de la Grande-Arménie l'idolâtrie dans une guerre contre le roi de Perse Hazgurd ou Yezdedjerd. Il a succombé et reçu la palme du martyr; il y but le calice de la mort, en héros, et vainquit la mort de sa nation par sa mort, en chrétien. Il est à la fois mort, et vivant, et vivificateur. Nous honorons, et glorifions chaque année sa mémoire, rappelant l'idée d'une chose sainte, mais rare, de savoir faire prévaloir sur l'intérêt du moment, l'intérêt plus sacré de l'avenir!

Et, c'est aujourd'hui, que, la nation arménienne célèbre l'anniversaire de cet héroïsme philanthropique.

Cette fête n'est qu'un trait de dévouement, à la fois religieux et national.

Un héritage, Messieurs, que, nous devons transporter à la postérité.

Un Panthéon des vieux souvenirs érigé au grand homme par une nation reconnaissante.

15 siècles ont passé sur le cendre de Vartan, issu des rois Parthes, neveu de saint Isaac, et depuis ce temps vénéré, il est jeune encore d'immortalité, et sera tant que nous respirerons.

Un ancien a dit, en parlant de Caton que, la lutte d'un homme accompli, aux prises avec l'infortune, était un spectacle digne de fixer les regards de la Divinité; l'on pourrait ajouter que, celui, qui, marqué du doigt de Dieu, et prédestiné à l'œuvre providentielle de la conservation de l'Arménie au christianisme, qui, se présente de lui-même par vertu à une mort inévitable, qui enfin, l'affronte avec une héroïque fermeté, en est, la plus parfaite image!

C'est là tout, ce que je m'en suis proposé à dire, et c'est ainsi que, la bonté de Dieu, qui a toujours protégé l'Eglise d'Arménie, pendant les siècles d'oppression et de malheur qu'elle a traversés, lui a réservé de jouir sous l'église ottomane, du calme et de la sécurité, vraiment, bien méritée.

պահպանեց Հայոց եկեղեցին իւր կրած հաւածանայ
և վշտաց մէջ, օգնեց անոր՝ խաղաղութեան և ապա-
հովութեան օրեր վայելել Օսմանեան բարեխնամ
Տէրութեան հովանաւորութեան տակ, որուն իւ-
կապէս արժանի էր ։

Տեաքը, մենք կը տեսնեմք ձեր այս պատկառելի
ներկայութեան մէջ սիրոյ և բարեմտութեան վկա-
յութիւն մը, զոր կըզգանք երախառցիտութեամբ ։
Դուք շատ պատուեցիք զմեզ, շահագնաց պատուե-
ցիք զմեզ ։ Իմացեք, Տեաքը, որ չէ գիտեմ թէ ի՞նչ
դէս պատասխանեմ ձեր այդքան անուշութեանը ։
Այնքան յափշտակուած եմ ուրախութենէս, որ չէ
գիտեմ թէ ի՞նչպէս կարող եմ փոխարինել ձեր բա-
րեբաւութեանը և զմեզ պարտաւորութենէն ազատ
կացուցանել ։

Ամենապատիւ Ս. Հայր, սովորութիւնը՝ որտիս
կը հնազանդի, նա կը յայտնէ զայն զոր ամեն օր ես
կը խնդրեմ վերին խաղէն ։ Այլ Ս. Հայր, դուք
էք ռասուտեան իմ առաջին մտածմանց աւարկայն
և ձեր վրայ իմ երեկոյեան բոլոր օրհնութիւններս
կը զեղանեն ։ Թող հաճի Երկինք այնպիսի երկարել
ձեր օրերը, որչափ խնամքներ ունեցած էք մեր դաս,
տիպարակոյ, իրանա-գնամար, որ հաստատուած է պա-
ստոյ սկզբանց և կրօնի հիմանց վրայ, որով ուսայ
եւ գնահատել ձեր աւարկութիւններն ի տարածու-
մէն մտաւորական և բարոյական կրթութեան ։ Վա-
րեցեք, ուրեմն Ս. Հայր, կատարեալ և հաստա-
տուն առողջութիւն, և թող ձեր երջանկութիւնը
այնպէս անխորտիկ և տեսական ըլլայ, ինչպէս են
ընել բաց յաջողանքն ու երախառցիտութիւնը առ
Հայրութիւն ձեր ։

Վսեմափայլ Փաշա, ձեր վեմութեան համար ը-
րած մաղթանքներս կարճաւոր են բանիւ, բայց խիստ
ընդարձակ դժայեման ։ Դոցա տահմանը՝ ձեր արժա-
նաւորութիւնն է և ձեր մեծարանքը, և ահա ա-
ստիք երկուքն ալ անասման են, կը մաղթեմ, որ
պէս զի ձեր կենքը պահպանուի այն ժողովրդեան
համար, զոր կը կառավարէք քաղցրութեամբ և
խոհմութեամբ ։ Կը հայցեմ ձեզ կատարեալ ա-
ռողջութիւն, և թող մարդկանց օգտակար ձեր
կենքը սովորական սահմանէն աւելի երկարի ։

Տեաքը Հիւպատոսներ, ի՞նչ մաղթանք պիտի ը-
նեմ ձեզ համար, երբ բոլոր բռններս չէ պիտի
հաստատուի որտիս դժայեմանցներուն ։ Ես կը սիրեմ
և կը պատուեմ զձեզ, և հերիք է այս, բայց դուք
աւելի մեծարանայ էք արժանի, Տեաքը, փառք
ձեր ամեն վարդեանները կը հիւսէ և Երկինքը
ձեզ կը պարտի տարիներ այն երկիրներու բարօ-
րութեան համար, որոց արժանաւոր ներկայացուցի-
չն էք դուք Արեւելքի մէջ ։

Վեհափառ տէր, Վսեմափայլ Փաշա և հան-
գիսական Տեաքը, ահա ես կը վերջացունեմ. բայց
ներեցէք ինձ խօսք մը եւս բարեւ ։ Ներեցէք, կա-
ղաչեմ, որ մեր Տեաքին և մեր բոլոր սիրելի Վար-
ժապետներուն եւս յայտնեմք ձեր սիրոյ և յաջա-
նաց հաստատելը և այն մաղթանքները, զորս կը

Messieurs, nous aimons à voir dans votre as-
sistance ici, un témoignage de tendresse, de bi-
enveillance, dont nous sommes sensiblement tou-
chés. Vous nous avez fait beaucoup d'honneur, trop
d'honneur.

Je vous assure, Messieurs, je ne sais com-
ment répondre à tant de civilités enchaînée, je ne
sais comment pourrais-je m'acquitter envers vous ?

Monseigneur, (au Patriarche) l'usage obéit à
mon cœur, elle exprime ce que tous les jours je
demande à l'Être-Suprême. Oui, Monseigneur,
bien respecté, et encore plus chéri, Vous êtes,
au matin l'objet de ma première pensée, et au
soir Vous le soir se réunissent toutes mes bénédicti-
ons. Puisse le Ciel rendre vos années aussi nom-
breuses que l'ont été les soins infinis, que Vous
avez pris de notre éducation, soignée des prin-
cipes d'honneur et de religion, qui, m'ont éga-
lement enseigné à apprécier toute l'étendue de
vos vertus, en qualité de grand propagateur de
l'instruction intellectuelle, et morale. Jouissez, Il-
lustre Patriarche, de la santé la plus parfaite,
et de la plus constante; que Votre bonheur sur-
tout soit inaltérable et durable, comme le seront
envers votre Béatitude, les sentiments de respect,
et d'attachement de mes disciples!

Excellence, (à Nazif Pacha) des vœux que je
fais pour votre Excellence, sont courts en pa-
roles, mais cependant les plus étendus. Ils n'ont
de terme que votre mérite, et nos respects. L'un
et l'autre sont infinis. Je joins mes vœux pour
Votre conservation à ceux des peuples, que votre
Excellence gouverne avec tant de douceur, et de
prudence. Je souhaite à votre Excellence, une
santé, et que votre vie, utile au monde, s'étende
au delà des bornes ordinaires!

Messieurs les Consuls, quels vœux ferais-je
pour vous? quand tout ce que je voudrais vous
dire, est fort au-dessous de tous ce que je sens.
Je vous aime, je vous honore. Cela serait assez,
mais vous en méritez plus. Messieurs, la gloire
file tous vos moments, et le ciel vous doit des
années, pour le bonheur des pays, si dignement
représentés en Orient!

Monseigneur, Excellence, Messieurs, je viens
de finir, mais avant, veuillez bien me permettre
encore un mot.

Permettez, je vous en supplie que notre Direc-
teur et nos chers Professeurs trouvent ici les
assurances de nos attachements, et des vœux que
nous faisons pour eux, à cette occasion solennelle.

J'ose me flatter que les vœux sincères de mes
petits amis, faits pour vous autres, Mesdames
et Messieurs, seront aussi bien reçus que, s'ils
accomplissement dépendait entièrement de notre
volonté.

նենք անոնց համար երախտագիտութեան հանգիստ
և որ առթիւն :

Եւ համարձակիմ յուսալ որ իմ մատաղերամ ըն-
կերակցացոս անկեղծ մաղթանքները, զորս կընենք
բոլոր ներկայ հանգիստականաց համար, այնպէս սի-
րով պիտի ընդունուին, որպէս թէ անոնց կատա-
թումը կախեալ է բոլորովին մեր կամքէն :

Խոստացայ համառօտ խօսիլ, ներեցէք, եթէ որք-
տի առաջադրութենէն ընթանը աւելի խօսեցաւ :

Այս ճառը խորաց Պօլոս Գալթէան շա-
նայգալէի, աշակերտ Ժոս. Վ. արքայաւորի .
27 փետրուարի, 1869 տի. յերուսաղէմ :

J'ai promis d'être court, pardon, si de l'abon-
dance du cœur, la bouche parlait trop.

Discours prononcé à Jérusalem,
le 27 Fevrier, 1869, par l'écolier
BOGHOS HAGOPE HAROUTUNIAN
des Dardanelles.

Այսպէս ինչ-ժողովէի վէճակն ինչ-ժողովէի էֆէնդի սառպէի լեւոյն : Դէ ինչ-ժողովէի
ժողովէի լեւոյն :

Տիգրաւթընը ածիդանէ տալէթ
էտէրիդ աթի իւզ զիքը հապիր քէլամ
լէրիսիդէ :

Իշպու ասրը հազըրմըդուս սայէի
քիթապէթփերվեր տէօվէթլէրին իմ
ու ֆինուս քէնտի գուվէթլինի պու-
լուպ՝ վէ իլիմսիլիկէ դարչը մու-
հարէպէ իտուպ՝ վէ ֆէթհ իտէրէք
ճահտ ու զըյրէթի օլմուշտուր տիւ-
նեա իւզէրիստէն քիւլլէն թարտ
վէ մահլ իթմէք : Պու իմ ու ֆինուս
տէտիկիսիդ եալնըդ մէքթէպլէրտէ
տէքս վէրիլմէքլէ իլմսիլիկի տիւնեա
տէն քիւլլէն թարտ իթմէկէ գաորը
օլապիլիք : Ի պիս մէքթէպ տաթի քէն-
տի պուլունտըդ մահլալ ու էյալէթին
հիւքիւմէթի թարաֆլնտան քէտիլնէ
իհտա օլունան իմթիլալթալթէ վէ ու
զատ սուրէթտէ էօկրէթմէք վէ էօկ-
րէնմէքլէ ֆագաթ թէգատտիւմ տա :

յիրէսիկէ իախալ իտէպիլիք : Իէգա-
լիք մէդքիւր իմթիլալթալթի գապու-
լ իմտիքտէն սօնրա՝ մէքթէպլէրին ին-
շասը իլուն ալ ֆագիլէթքորը զաթ-
լէրէ իհթիեաճ օլունուր : քի օլ գա-
պուլ օլունան իմթիլալթալթի իմթիմալ
իտուպ վէ պիր միլլէթին մէնֆաաթը
իլուն չալըմալլէ իմ ու ֆինուսի իֆա-

զա էյլէմէկէ սէպէպ օլունալար, չիւն-
քի պու տիւնեանըն թէնվիրի՝ եալը-
նըզ իլմին իֆագա օլմալը իւզէրիլնէ
միւլէստէս տիր :

Իմտի Ըլի Օսման քիթապէթ-
փերվեր վէ ազատ մուհիպպ Տէվլէթի
տաթի թէնվիրի քէնտի հիւքիւմէթի
թահթիլնտէ պուլունան մահլէլլէրտէ
փերթէլնիսար իթմէք միւրաալիլլէ՝ իմ
թիլալթալթէր իհտան էյլէտի քէնտի
հիւքիւմէթի թահթիլնտէ պուլունան
ճէմի միլլէթլէրէ : իշպու միլլէթլէր-
տէն պիրիսի Իլմէնի Ալլէթի օլունալ
վէ օլ ինամ ու իմթիլալթալթի գապու-
լ իմթիլ օլմալլէ՝ իմթիմալլնէ պէտա
էթմիլտիր պալը մահլէլլէրտէ մէք-
թէպլէր քիւլաալիլլէ - իլթէ օլ քիւ-
լաալ օլունան մէքթէպլէրին պիրիսի տիր
իշպու Սար Լագուպ Սանասթըրը
նըն մէքթէպի, քի քիւլաալ օլունմուշ-
տըր Ալլէթիմիլլին սատագաթփերվէր
իհտանիլլէ, վէ վաթան մուհիպպ րու-
հանի սէրփէտէրիմիլլ Սաթրիք էֆէնտի
հաղլէթլէրիլնին վէ քէնտի Բահիպա-
նընըն զարթթ հասէնէսի իլէ՝ միլլէթ
չօճուգարըն իմ ու ֆինուսի թահթիլ-
էտիւպ վէ հագաանի իլմին նուրիլլէ
թէնվիր գըլնմալլէ՝ կէրէք Տէվլէթի

Լիւիւի, վէ կերեք միլլէթէ նաֆի էշ
խաս օլմալէրի իշիւն : Եւրէ իսէ վաճի
պէի զիմմէթիմիլ տիր տայիմ իւլ էվ
գաթ թէշէքբիւրլէ տէրոււնի տիլտէն
վէ քիւլլէ գալպտէն նիլազ իթմէք
Հագգ թիէպէա վէ թիէգաւտտէն հագ
րէթէթիւնտէն, քի միլլէթիմիլ մէզ
քիւր ինամ ու իթլյազաթի իհսան էշ
լէշէն շէվքէթսիւմաթ Շէհնշահ Սուլ
թան Լպտիւլ Լքիլ խան էֆէնտիմիլզին
հայաթընա էօմիւ թալլի ու էյյամ
քէսիր իհսան էյէյէ : վէ Լիւ Օման
Տէվլէթինէ իրքեան պիլա գէվալ էպէտ
իւլ էպէտէ, քի սայէյի քէօկէսիւնտէ
քիւլլէ միլլէթէր էաշամաղլէ տայիմ
անտէն գապուլ իթտիկի իմթիսազաթ
ու իհսանաթլէ էօվմ պէ էօվմ թէշ
գաւտիւմէ միւսարաւաթ էթոնլէր :

Թալէպ էտէրիզ օլ տուանըն իհ
սանի տաիի քտաֆէի տէօվլէթ Սէ
մուրին ու խաւէմէլէրինէ, պա խու
սուս Գուտի շէրիֆ միւթէսարիւֆը
Սաաւէթլիւ Սէհէմմէտ Կազիֆ փա
շա հագրէթլէրինէ, քի քէնտի լութֆի
իլէ ճահտ ու իզտամ էտէր հէր
տիւրիւ նիգամաթը իշպու պէլտէի
մահրուսէյէ իտիալ էթմէկէ էհայլի
նին իսթիրահաթը իշիւն : իլթէ պու
նուսլէ զաթը վալլէրինին էհայլիէ
նէ գաւտէր զայրէթի օլմասը պէյան օ
լուր, պունուստա պիր սէմէրէսի պու
կիւն իշպու մահէլլէ թէշիֆիլլէ տա

յըլտա սէզա սըր :

Քէզալքը զաթը միւհթէրիմլէրի
նիզէ պօրձըլուլ էա թիւթալէթլիւ
թաթրիք էֆէնտի սաաւէթլէրի վէ
(մանասթըրմիլզին) իւհանի կիւրու
հու, չիւն քէրէմ ու ինայէթինիզ ի
լէ էլէօվմ Եէնի պիր նուր, Եէնի
պիր հայաթ գապուլ էտէրիզ Եէնի
վէ միւնէվլէր պիր ասըրտա՝ ճիհալէ
թին պէտէլինէ գապուլ իթմէքլէ ի
լում ու ֆինուս աֆիթապընր, կէր

չի ինամլէրինիզէ պէտէլ օլարազ տիւն
Եէվլի խայրաթլէրտէն էտա իթմէք
զայրի միւմիւն տիր : իմտի նիլազ
խտէրիզ սէմալլի փէտէրիմիլ Հագգ
Սիւպհանհի թիէպէա հագրէթլէրին
տէն քէնտի սէմալլի խէզայինլէրինտէն
պէտէլ օլարազ իթտիկինիլ ինամլէրէ
քէնտի խայրաթ ու ըահմէթինի իհ
սան իթմէկէ : քի միլլէթին հիւպալի
իշիւն իթտիկինիլ վէ իտէճէկինիզ իճ
րաւաթլէրին սիւհուլէթէ հալլի օլմա
սընըն Եէք վասիթասը սըր :

Լա՛ էրպապի մահէլլ հագէ իւզ
զինէթ զէվաթլէր, վէ հէմ ճինա էպա
վէ իսիւն, գապուլ իտին խալիս թէշ
էքբիւրիմիլզին չիմտիքի զինէթիմիլզին
աղ իտուպ վէ պու մահէլլէ թէշի
ֆինիլլէ էթտիկինիզ ինանիլէթիմէ
տուհանըլ իշիւն : չիւքի պու թէշի
ֆինիլլէ զիյաւէ թէշվիզ իտէրսինիզ
իլմ ու ֆինուս տայիրէսինտէ պէլ զի
յաւէ թէգաւտտիւմ էթմէկէ, վէ օլ
մաղա՝ ալ իիւսա մուհիպպ, սաալք
շաիս Երմինէն Սիլլէթինէ վէ Բիլի
սէսինէ, վէ սաալք մէտէնի Լիւիւթ
իւշ շան Օմանլը Տէօվլէթինէ :

Սաաւապ Պ. Սաաւապին
Իլիլի պիլիֆանի Սա
Լապպա Երմինի Սանա
Գուտա Շէրիֆ Լըրլի
ԱՂԱ Էրպապի Կ

ԲԱՐՈՅԵԿԵՆ՝

ԱՌԱՔԻՆԻ ՈՒ ՔԱՂԱՔԱՎԻՐՈՒ ՊԱՏԱՆԻ
(Շարունակութիւն, տես թիւ 1) :

Ի Դ .

ՈՐԴԻՔ

Ո՛հ ինչ քաղաք անուս է Հայ ա
նունը . նայ իսկ Լստուած երբ մեզի
աղօթք ընելուն կերպը սօվորջաւց՝ առ
զեց սր Հայր ըսելով սկսենք :

Հայրդ. եղաւ քեզի կեանք տուալ, ով պատուեալ, հիմա անոր հաւատարմութիւն հորհուր քան մըն ալ կու տայ որ է գատախորհուրթիւնը. և սոյսպէս առանց քու աշխատելուդ ինքը քու փառաբանութիւնդ կը լեցնեն. քու բաղդդ շինելու համար կը բրտնի ու կը յոգնի. քու ընտրելագոյն բարեկամդ է. միշտ հետդ է. անդտգար նորանոր բարիքներով գրեզ կը լեցնեն. ամեն ունեցածը քեզի պիտի թողու :

Իսկ մայրդ, որչափ քեզի համար ցաւ քաշեց, երբ տղայ էիր ու չէիր կրնար շարժիլ, չէիր կրնար խօսիլ, բան չէիր հասկընար, որչափ նեղութեանց համբերեց քեզի համար, որչափ գիշեր առանց քնանալու անցուց, որչափ զուարճութեանց պատճառ եղաւ քեզի. հետդ խնայց. հետդ լացաւ. ով գրեզ հիւանդութեանդ ժամանակ հոգաց. ով տկարութեանդ օգնական եղաւ. ով խօսիլ սովորեցուց քեզի. ով գարձեալ հորդ անունը և բուն Հայրդ որ երկիրքն է պաշտել ու փառաւորել քեզի սովորեցուց :

Հիմա ալ նայէ որչափ սիրով ծընողդ գրեզ կը կրթեն : Ի՞նչ որ խիստ կ'երեւնան ստիպելովնին որ ուսման ու արհեստի մը ետեւէ ըլլա՞ծ գիտնաս որ լաւութեանդ համար կ'ընեն, որ պէս զի կարենաս արժանապէս առաքինեաց ընկերութեանը մէջ մտնալ, թեթեւ պակասութիւն մըն ալ ընես կ'ուղղեն. վասն զի գիտեն որ երթալով հեռոջհեռէ կը մեծնան. ան որ հիմայ քիչ մը շատ ուտել սիրող է՝ ատեն նոք անժուժկալութեամբ կրնայ հիւանդանալ ու առողջութիւնը կորսնցնել. բարկացողը կատաղի բան մը կը գառնայ. անհոգի՝ ծոյլ. կատակով ըստաւած առտ մը թէ որ չուզուի՝ կառարեալ ստախոսութեան կը փոխուի : (Քհնեալ ըլլան ծնողք որ պատշաճ

պատիժներով մեր սրաին սկզբնական արտերուն արմատները կը խլեն :

Եւ տառաւոր, ով պատանի, ելլելուդ պէս, Եւտուծոյ շնորհակալ ըլլալէն ետքը, մէկէն վազեցիր հայրդ բարեւելու, երբ որ դպրոցէն դառնաս սիրելի մայր ի՞նչ ըսելով մօրդ պիտի երթաս. ան, միտքդ եկան կամ պիտի գան արդեօք ան խեղճերը որ ոչ հայր ունին և ոչ մայր. աղօթք ընեն որ Եւտուած զիրենք պահէ, և վերջը յիշելով որ դուն ալ օր մը իրենցմէ պիտի զրկուի՝ կրկնապատկէ քու սէրդ, յարգէ, օգնէ ու գուժ ունեցիր վըրանին :

Եւստուեններն անգամ իրենց ծընողքը կը սիրեն. իսկ պատուելը՝ բարեւ տալուն ու արտաքին քաղաքավարական կերպերուն վրայ կեցած չէ. այլ իրենց հրամանաց խոնարհութիւն ու հեզութեամբ հպատակելուն վրայ է : Շնորհացդ օգնելով, իրենց քու օգտիդ համար ըրած այնչափ աշխատութեանց փոխարէն երախտագիտութեան պարտք կատարած կ'ըլլաւ ի՞նչ որ պակասութիւններ ունին, կ'ըսես. ով կայ որ պակասութիւն չունենայ. նայէ, իրենք քու կիներուդ ինչպէս արգահատեցան : Վանի ծերանան հիւանդոտ, արանջացող ու նեղսիրտ կ'ըլլան և միթէ ասոնց համար պիտի անարգեն զիրենք ու անգթութիւն բանեցընես. մտածէ թէ մենք ալ տըղայութեան ժամանակնիս ինչպէս հիւանդոտ, կանչուըւտող ու նեղսիրտ էինք :

Պարտեալ Հայր քո և Ղայր. ասկայ Եւտուծոյ պատուիրանքն է : Ի՞նչ որ դի մը բարի քաղաքացի կ'ըլլայ. և ինչպէս որ մենք մեր ծնողացը հետ վարուինք՝ մեր որդիքն ալ մեզի հետ նոյն պէս պիտի վարուին : Եւնեն կու գայ որ դուն ալ տարիքդ առնելով որդւոյ

տէր պիտի ըլլաւ, անպէ՛ թէ անոնք քեզմէ հեռանան, խորհուրդներուդ մօտիկ չընեն ու կարօտութիւնդ չհագան, անանկ որ՝ այն միջոցին որ աւելի կարօթ ես՝ քեզի ընկերութիւն ընող մը չունենաս։ Բնէ վիշտ, Բնէ ցաւ չէր ըլլար քեզի աս բանս։ Այո՛, չըլլայ որ ծնողացդ առ վիշտերը պատճառելով նոյները դուռն ալ քաշես։

Ի՛նչ.

Ե Զ Բ Ա Ր Բ

Ո՛հ, Բնէ սիրուն, Բնէ լաւ բան է երբոր եղբարք մէկտեղ կը բնակին։ Հոռ, հոռ, եղբարք իմ և քորք, եկէք իմ չորս կողմն պատեցէք. բնութեան ինձի տուած բարեկամներն էք դուք. նոյն ակորժն ունինք. նոյն ցաւերն ու մի և նոյն յոյսերը. ո՛հ ուրեմն մէկմէկաւ բարեացը փափաքինք, իրարու վըրայ տեսած պակասութեանցն արգաւհատինք. կարօտութիւն որ ունենանք՝ օգնենք, բարեգործութեան յորդորենք մէկզմէկ, ես մէջերնիս ամենէն մեծն եմ. բայց գիտեմ որ ամենէն պզտիկն ալ ինձի հաւասար է, ու ես որ աւելի փորձ ունիմ, պէտք է ուրիշներուն իբրեւ խնամակալ ըլլամ, աւելի սիրեմ զձեզ, բարի օրինակ ըլլամ, ու թէ որ դժբաղդաբար հայրերնիս մեռնի՝ ես իրեն տեղը բռնեմ. դուք ալ փոխադարձ պէտք է բոլոր սրտանց ու ձեռքերնէդ եկածին չափ իմ բարիքս ուզէք. և իմ ձեր վրայ ցուցը ցած խնամցա դուք ալ ձեր կողմանէ օգնէք։

Անասանելի է ան տունը որ եղբայրական միաբանութեան վրայ կեցած է, ու երբ որ մարդիկ ուզենան ճաննալ քու ինչ տեսակ մարդ ըլլայդ, կը դիտեն թէ եղբարդդ հետ Բնէպէս կը վարուի։

Այո՛, պէս պարսական ենք մեր ուրիշ աղգականներուն վրայ վերջի աստիճան սեր ցուցընել, եւ ամենայն փութով, յօժարութեամբ ու սրտանց իրենց ծառայել։

Ի.Օ.

Բ Ա Ր Բ Կ Ա Մ Բ

Օ ամենքն ալ սիրելով հանդերձ՝ կան անձինք, զորոնք ուրիշներէն աւելի կը սիրենք, և արդէն դուք, ո՛վ պատահեալք, ձեր ընկերացաց մէջ մէկն ունիք որուն հետ աւելի սիրով կը վարուիք, որուն ձեր սիրտը կը բանաք ու քաշած թէթեւ նեղութիւննիդ կը պատմեք, այն է ահաւասիկ ձեր Բարեկամ։

Այսուհետեւ Վազարոն իրեն բարեկամ պատշաճ, ու երբ որ մեռնիլը լսեց՝ լացաւ, ու նորէն կենդանացուց։ Իսրաւընէ բարեկամը գանձ մըն է. բայց չեմ ըսեր ան բարեկամներուն համար. որ դիւրաւ ամեն տեղ կը գտնուին. որոնց մէկ խօսքով ալի Բարեկամ կ'ըսենք. այլ անոնց համար կ'ըսեմ որ իրենց հանգիստը զոհելով պատրաստ են ծառայելու, օգնելու, խորհուրդ տալու և պաշտպանելու. անոնց համար, որոնց ծոցը կրնամ ես արցունքս թափել. ապահով ըլլալով որ ներումն ու կարեկցութիւն պիտի գտնեմ։

Այդ մանկական բարեկամութիւնները, ո՛վ պատահեալք, որ այսօրուան օրս դպրոցին մէջը իրարու հետ կը հաստատեք, ո՛հ գիտէ, թերեւս բոլոր կեանքերնուդ մէջ ձեզի ընկեր ըլլան. բայց բարեկամութիւնը տեւողական ըլլալու համար՝ փոխադարձ իրարու վրայ սէր ու մեծարանք պէտք է ունենալ. և այդ սէրն ու մեծարանք առանց առաքինութեան չեն ըլլար։ Այն առաքինի մարդու հետ բարեկամ

եղիր, որ միանգամայն խոհեմ ըլլայ ու կարենայ չը գիտցածդ սովորեցնելը գաղտնիքդ պահէ ու խորհուրդ տայ: Եւ խելք մարդու մը կարծիքին հետեւողը՝ շատ չանցնիր կը զգըջայ. բայց ըզգուշացիր անոնցմէ որ զքեզ միայն գուրկէ գիտեն ու շողոքորթութեամբ փխտերդ ալ կը բարձրացրեն: Եւ որ իր Բարեկամին անհաճոյ ըլլալէն ինչի՞նչ տեսնուի որ յանգիմանուիս սիրով մօտիկ ըրէ, յիշելով՝ որ աւելի լաւ է բարեկամին հարուածը՝ քան թէ թշնամոյն համբոյրը:

Եւ ասո՞ք եղած է թէ երեք բանով բարեկամ մը հաստատուն կը մնայ. առջեւէն պատուելով, ետեւէն գուրկելով, կարօտութեան ասան օգնելով, միտքդ պահէ ասոնք:

Եւ մենք իսկ ալ մեր տկարութիւններն ունինք՝ ուստի բարեկամ բարեկամի մէջ պէտք է արգահատող ըլլայ. աւաքին ու քաղաքակիրթ մարդ մը իր Բարեկամը պաշտօնականօրէն հանդիպելով, ոչ երբեք կը մոտենէ, և կամբին գէմ գործէն կը խորշի. կը ջանայ

զինքը ուրախացընել և օգտակար ըլլալ, ինչուան նաև իր անձին փրատող ալ, ուրիշներուն առջեւ պակասութիւնները կը ծածկէ. բայց նաեւ կը ջանայ որ ուղղէ. շատ մեծ բաներ չի պահանջեր. սիրով իր վիշտերը մօտիկ կ'ընէ ու բարեկամին հեռանալէն ալ ետքը՝ ինքը չդատարի նոյնպէս անոր բարիքն ուղեղէն. աւելի եւս իր սէրը հիւանդութեանցն ու կարօտութեանցը մէջ կը ցուցնէ. վասն զի թշուառութե մէջ բարեկամութիւնը յայտնի կ'ըլլայ, եթէ գոհութիւն մը ծագի կը ջանայ պատճառները վերցընել: Եւ ինչ խելք է հաճոյից մը կամ բանի մը յամառելով գանձ մը կորսնցընել:

Իսկ եթէ բարեկամդ չափը անցընէ, ուղղէ զինքը, ու բոլոր ջանքդ թափէ զինքը բարի ճամբուն մէջ հաստատուելու. թէ որ չկարենաս յաջողիլ՝ բաժնուէ. բայց միշտ թաւ կ'իտնաս որ բարեկամութիւնը կրնայ քակուիլ՝ բայց պէտք չէ կտրուի: Եւ թէ բարեկամութենէդ կը դադրիս՝ մի դադարիր անով իր բարւոյն փափաքելէն:

(Պիլիպի շարահայտի):

Աղուէն Կուզ և Աքաղաղ:

Օր մի Եղուէն անթութեամբ ոգեստատ, Եւ որկորոյն մի կը փնտռէր ի թափառ, Գնաց Կուզին դաշինք ըրին միաբան, Ար գիւղամերձ ագարակէն հաւ որսան:

Եղուէն եկաւ ցուրտ Կովկասեան դաշտերէն, Ինչպէս շուտով ընկերացաւ հեզօրէն, Եւ րոպական քաղաքակար ընդ Կուզին, Ար կրթութեամբ մէկմէկէ խիստ տարբերին:

Սինչ գեռ ասոնք ճամբայ կեղծին իրար հետ, Կամ ըլլալ Կուզն Եղուէնին կարապետ, Կտրտուելով կը մօտենայ հաւնոյին, Թառին վերայ ցաթկեց Եղուէն այն կէտին:

Կուգը դուրսէն կը մտածէր սմբելով,
Ներս մտնելու միջոց գտնել ապահով,
Ըքազաղն ալ կուահելով այս ամեն,
Բարձր ծայնով կը կռկռայ հաւնոցէն:

Երդին Լըուէան այն Կովիստու խորամանկ,
Գուշակելով ապագային մեծ վտանգ,
Սիրտն ի տաքնապ իւր խորհրդով ժանտային,
Ըյսպէս կ'ըսէ ահանջն ի վաթ Ըքլորին:

«Եղբայր սիրուն, Բնէ կը պտռաս տխրադին,
Ի՞նչ զօրութիւն ունի այդ խեղճ կենդանին,
Ի՞նչ վտանգ կայ կռկռալու, մի վախմար,
Քու եւ անոր մէջ տեղը կայ մեծ պատուար:

Ո՛չ ապաքէն ձեր տունը խիստ ամուր է,
Եմաստքի մինչեւ անգամ արջերէ,
Թանկարեղի ընել զքեզ կողպուտ,
Ուրեմն Բնու կը վրդովն անօգուտ Կ:

Բայց Ըքազաղն արհամարհեց գլխովին,
Հրապուրիչ համոզումներն Լըուէսին,
Ստանաւ թեան խորհուրդն զգաց յայտնապէս,
Բաւ, «Կորիր, դու կեղծաւոր աներես:

«Ո՛չ դու էիր անցեալ աւուր այն ձիւազ,
Որ մարտցիր մեր դրացւոյն Ըքազազ,
Կուգեա մեզ ալ քու որկորոյդ ընել զոհ,
Որ չար կամքդ հասնի կատար, նենգախոհ:

Հերիք չեղան ուժիրներդ մահահոտ,
Օր հայրենիքդ կրեց ձեռքէդ արիւնստ,
Չը դիմացան խեղճ կենդանիք քու չարեաց,
Հոնկէ ըզքեզ հագիւ ըրին արտալած:

Չըլայ թէ ըլլաս այն ցեղերէն բանաւոր,
Որո՞ք ծնան Ղեկեւտին, Լենկեմուր,
Ըրդէն ձայնդ ալ ծանօթ է մեզ և վկայ,
Ուստի խաբուով այդ ձեւերուդ հաս չկայ Կ:

«Իւ դու սմբած ցած կենդանի նենգատու Կուգ,
Կարծեմ խորէն կը մտածես մուայոյդ,
Ի՞նչ փբացումն այդ Բնէ խորհուրդ մտադիր,
Ո՞րժէ զմեզ խոր քնոյ մէջ կարծեցիր:

Կարծեցիր որ հոգւոյդ գինն ալ արժէ նոյն,
Ինչ որ մորթըդ կ'արժէ հարուստ պէյերուն Կ,
Ըքլորն այսպէս խայտառակեց երկուքն ալ,
Իւ սկսան հաւերն ամեն կռկռալ:

Բայց Լըուէսն հաւերուն այս ձայները,
Ենչայ քերեց, կարծելով որ տանտերը

Խոր թմրութեան մէջ է ինկած տեւական,
 Որով հաւնոյն իրենց սեպեց սեպհական:
 Այսպէս ահա կուգն ու Աշուէս միաբան,
 Խորին յուզմամբ խորհրդակցիլ սկսան.
 Թէ Բնչ կերպով բաժնելու են որսերնին,
 Ագահութեամբ կը տագնապէր սրտերնին:
 (Չը խորհելով որ վտանգ կար առջեւնին,
 Գետ չը տեսած կը տօթտէին ռաքերնին):

Սէկ մ'ալ տեսնես Բնչ ծաղրելի քեզարան,
 Ստերմութիւնք ատելութեան փոխուեցոս.
 Վէճը տաքցաւ ագահութեան բայերով,
 Իրար զիրար բրդագեցին ճանկերով:

Սի կողմանէ ձայն հաւերուն և մեծ կոծ,
 Սիւս կողմէն մենամարտից շքնկոյ:

Հասաւ ականջն տանուտէրին արթնցող,
 Ի՞ր ի ձեռին կուգն ու Աշուէս սատկեցող:

Որչափ այսպէս նենգամիտներ կը ճգնին,
 Գործել գաղտնի ամեն վնաս ի մթին.

Եւ խափանել արգելքներն այն զորագոյն,
 Որոնց կեանքը մահ է իրենց գործերուն:

Թէպէտ խաբուողն անշուշտ վնաս կը կրէ,
 Իսկ Բնչ օգուտ անխաբին ալ կորուստ է.
 Որուն պատճառ խորին քունն է տանտիրուն,
 Երանի, որ ունի հսկող աչք արթուն:

Ինչ օգուտ էր Աքաղաղին արթնութիւն,
 Ար չէր խաբուած նենգաւորին խօսքերուն.
 Թէ որ տանտէրն ընկղմած խոր քնոյ մէջ,
 Չը գար հասնէր, դադրեցնէր նոցա վէճ:

Արթուն կեցիք, տանտէրներ,
 Սարհամարհէք այն ձայներ.
 Ար միշտ անքուն ձեզ համար,
 Կ'աղաղակեն անդադար:

Ուլէս Վ. Խօփ-Կճեանց:

ՅԻՍՈՒՍ ՔՐԻՍՏՈՍ

(Ազատ Թարգմանութիւն)

Յիսուսի Քրիստոսի կենաց բոլոր նկարագիրը կը քաղենք իւր գործքերէն, պատուիրանքներէն և խօսքերէն, որոնք պարունակուած են Աւետարանի մէջ, առանց յաւելցունելու և սեթեւեթելու. վասն զի մարդկային լեզուն կարող չէ այնպէս լիովին պատկերացնել զ(Յիսուս, ինչպէս պատկերացած է Աւետարանի մէջ, վասն զի Յիսուսի կեանքը անհուն է և գեր ՚ի վերայ, իւր խօսքերը՝ ամենաճշմարիտ և իւր պատուիրանքները ամենախորին և ամենազեղեցիկ են։ Չենք խօսիր այն կնիքին վրայ, զոր հաստատեց (Յիսուս իւր չարչարանքով Պետքեմանի պարտիզէն սկսած մինչեւ Պողոթմայի խաչին բարձրութիւնը։

Այսուամբ, ըստ հին կտակարանին, մի է և միշտ նոյն, այսպէս է և Յիսուս ըստ նորոյն։ Անոր մէջ ամենա հաստատ և ամենակատարեալ միութիւնը կը թագաւորէ, թէ կենաց մէջ, թէ հոգւոյն, թէ խօսքերուն և թէ գործքերուն։ Այս գործեց հաստատ կամքով առանց փոփոխութեան ենթարկուելու։ Այսպէս նա իւր 12 ամեայ հասակաւ երեւցաւ Տաճարին մէջ երբ որ պատասխանեց իւր մօր, որ անհանգստութեամբ զինքն կը փնտռէր, բերելով թէ «Չէք գիտեր որ ես իմ Հօրս տունը» (1) պիտի ըլլամ, Այսպէս Յիսուս իւր փրկաւետ քաղովութեամբ կը շրջէր ՚ի Ղալիլէ և Ալլուսաղէմ իւր աշակերտաց հետ, շատ անգամ շրջապատուած Փարիսեցիներէն և մեղաւորներէն, Պիղատոսի և Կոյիսիայի առջեւ նա այնպէս էր, ինչպէս որ էր այն ամէն մարդ-

կանց, կանանց և մանկանց բազմութեան մէջ, որ իրեն շուրջը կը ժողուէին նորա խօսքերը լսելու համար։ Ամեն տեղ և ամեն պարագայից մէջ մի և նոյն հոգւով կը խօսէր, մի և նոյն լոյսը կը տարածէր, մի և նոյն օրէնքը կը քարոզէր։ Կոտորեալ և անփոփոխ միշտ իբրեւ Աստուծոյ և մարդկան Որդի, մարդկային բոլոր վշտաց և փորձանաց մէջ նա գործ կը գնէ իւր աստուածային զօրութիւնը մարդկային սեռին փրկութեան համար։

Ս'ենք համառօտ կը խօսինք, վասն զի ինչպէս կրնանք խօսիլ մանրամասն նախաբ (Յիսուսի Քրիստոսի վրայ, որ մարդացեալ Աստուած է և կը գործէ զոր Աստուած միայն կարող է գործել և կը կրէ զոր մարդ միայն կրնայ կրել. և այն ամէնը կրնէ որպէս զի փրկէ և վերստին գնէ մարդիկները մեղքէն, որպէս զի զանոնք դարձունէ վերստին Աստուծոյ գիրկը։ Ինչպէս կարելի է չափել կամ կշռել ըստ արժանեաց այնպիսի անձի մը և այնպիսի նպատակի մը անձառ խորհուրդները, Ինչեք անցան և ինչեր կրեց մարդացեալն (Յիսուս)։ Ո՛վ կարող է նկարագրել (Յիսուսի ոխորութիւնը. ո՞վ կարող է բացատրել նորա թաղմութիւնը, ո՞վ կարող է պատկերացնել նորա հաստատութիւնը, որով առանց վարդապետելու զիմեց ՚ի խաչ և ՚ի մահ։ Որ մարդկային լեզուն կը զօրէ լիովին պատկերացնել (Յիսուսի անձնաւորութիւնը, որուն մէջ կատարուեցան օրէնք և մարդարէք։

Այն մարդիկը, որոնք Յիսուսին չեն հաւատար և գերմարդկային չեն ընդունիր նորա գործքերը և խօսքերը, շատ լճուառ են. նոյա համար Յիսուսի պատմութիւնը սովորական պատմութիւն մ'է։ Ինչոյ այս (Յիսուսի Քրիստոսի գերմարդկային զօրութիւնը

(1) Պ. Գ. Բ. 49.

ներն ու բնութիւնը ուրացողներն անգամ չեն կարող ուրանալ անոր գործոց և պատուիրանաց, անոր կենաց և բարոյական օրինաց գերազանցութիւնը և մեծութիւնը: Հիշատի, ոչ թէ միայն մարդ չի կրնար ուրանալ, այլ մանաւանդ անոնց վրայ կը զարմանայ, զանոնք կը հռչակէ հաճութեամբ և ուրախութեամբ արտի: Ինչքան կը սխալին այն մարդիկը, որ Հիսուսի պատուիրանաց և օրինաց գերազանցութիւնը կրնգուեն և զինքը չեն ընդգուծիր: Ինչ հասկացութիւն, գու աւա, ինչ տկարամտութիւն:

Անք կը հաւատանք և կը տեսնենք Մեկտարանին մէջ, որ Հիսուս ամեն մարդիկներէն կատարեալն է, անհամեմատ, ամենիմաստ և ամենազգացուն, տիպ առաքինութեան և գեղեցիկ բարոյականութեան, արդար և օրինաւոր գլուխ մարդկութեան և հետեւապէս Մատուած՝ մարդացեալ: Մերա առաքեալները, որք զարմանք առ շեցուցին զմարդիկ իրենց ընթացքով, և կրեցին ամեն չորաբարեք և նեղութիւն անոր հաւատարիմ մտալու և ի գլուխ անելու նորա գործը, իրապէս հաւատացին այս ամենը: Հիսուսի կամբը գլուխ ելաւ և կատարեցաւ, կռապաշտ աշխարհը քրիստոնէսոյ դարձաւ, և ամբողջ երկիրը ուրիշ բան մը չունի ընելու, բայց միայն երթալու այն ճանապարհը զոր նշանակեց Հիսուս: Ինչպիսի հակառակեցաւ, բայց Հիսուսի կամբը յաղթանակեց, ինչ կարող ենք ըսել այս մասին:

Պատմութիւնը երկու հիման վրայ կը կայանայ, նախ՝ ճշմարտ վրայութեան վրայ՝ անձանց նկատմամբ, երկրորդ՝ բարոյական հաւանականութեան վրայ՝ իրողութեանց կապակցութեան և անձանց արարքներուն նկատմամբ: Հիսուսի պատմութիւնը մարդկանց

սովորական պատմութեանէն գերազանց է: Քննադատութիւնը և փխտախառութիւնը կը խնայարհի նորա առջեւ: Հիսուսի պատմութիւնը քննելու և հասկանալու համար մարդկային միտքը բաւական չէ, այլ հարկաւոր է և սիրտ, հարկաւոր է սուրբ զգացմունք: Ի սկի մարդկային ճարտարմտութեամբ քննել Հիսուսի պատմութիւնը, կը նշուենակէ գահընկէց տանել զՀիսուս՝ որ գին Մատուոյ:

Հիսուսի աւետարանական պատմութիւնը մեզ կը ներկայացնէ զՄատուած գերբնական գործերով, աւրաբազորմութեան և նախախնամութեան որանելիքներով: Իրենց սրտմտութեամբ պանծացող մարդիկներէն ոմանք, չը կարենալով գերաբուռ խորհուրդները ըմբռնել, փորձ փորձեցին Հիսուսի պատմութեան գերբնական մասը ուրանալ ու բնական կերպով բացատրել, տակայն այս եղանակաւ առաւել իրենց տկարամտութիւնը յայտնեցին, քան թէ Հիսուսի փառքը նուազեցուցին: Ինչո՞ւնք որչափ տաղնային, ուրիշ բան չեն կարող ընել, թէ ոչ մտացածիր՝ գերբնականի տեղ զենլ և իրենց քրիստոնէական զգացմունքներու աւերակաց վրայ, իրենց հաւատքի փոշոյն վրայ՝ իրենց տկարամտութեան խորխուլ արձանք կանգներ:

Իհաւ այսպէս է մարդկային մտաց անհանգստութիւնը, ոչ անով գոհ կ'ըլլայ, ինչ որ ազատ է ընելու, և ոչ անով, ինչ որ արգիւրեւած է ընելու: Օգործմանալի չէ ուրեմն որ սահմանաւոր աշխարհի մէջ սահմանաւոր կարողութեան տէր մարդը կը ձգտի ելլելու անհուն Մատուածութեան խորհուրդները քննել:

Ս. ՍԻՄԵՆ Ը. ՍԻՄԵՆԻԱՆ
ՏԻԳՐԱՆԱԿԵՐԵՅԻ:

ԺԵՄԵՆԿԱԳՐԵԿՈՆԻ

Դարնանային եղանակաց բացուելուն և զատկական տօնի մերձենալուն պատճառաւ Լեւոնացի ճանապարհորդներ և ուխտաւորներ սկսած են արդէն յաճախել ի սուրբ քաղաքս :

— Երկայ ամսոյ մէջ նոր Գառաւոր (Սորա) եկաւ քաղաքիս համար, որուն ղիմաւորեցին իւրաքանչիւր ազգաց թարգմանները և մանաւանդ բարձրագոյն մահմետականներ և շքեղ ընդունելութեամբ անոր գտնուար պատուեցին :

— Տարւեան Գեր. Արքազան Սարգիս արքեպիսկոպոսը Յոպէի նաւահանգիստը հանդիպելով գնացած է Ալգիարոս, ուրիշ քիչ ժամանակէն յետոյ պիտի քաղաքս գոյ յուխտ և յերկրագութիւն արքազան Տեղեաց :

— Բաւական ժամանակէն յառաջ երկրագործական Բնկերութիւն մը կազմուած էր քաղաքիս մէջ և խրնդիր առաջարկելով Գամանկոտի կուսակալութեանը վաւերացումն խրնդրած էր : Եւս վաւերացման հրամանագիրը ընդունուեցաւ ներկայ ամսոյ մէջ և յիշեալ բնկերութիւնը մտադիր է շուտով ձեռնարկել գործոյն :

— Սուրբ ԼԹՈՒՅՈՅ վարժարանի պարգեւաբաշխութեան հանդիսի օրը՝ ԼՐԶԱԿ Յովսէփեան, Սերովէ Պօղոսեան, Սարտիրոս Յակոբեան և Կարապետ Կարիկեան աշակերտները, իրենց համար նշանակուած պարգեւները Բաժանողաց ձեռքէն ընդունելով և Հանդիսականաց առջեւ վերտին սեղանին վրայ ձգելով խիտ մեծ ցաւ պատճառեցին ականատեսներուն իրենց յաղգնութեամբ և ապերախ տուութեամբ, այնպէս որ, յետ հանդիսին քանի մի ուխտաւորներ առաջարկեցին Արքազան Պատրիարքին ահա

րապարակական ապերախութեան ցոյցը պատճել ի խրատ այլոց աշակերտաց : Երբն Արքազնութիւնը քանի մը բարձրատիման միարանից հետ խորհրդակցելով որոշեց խալատ արձակել զանոնք դպրոցէն, մանաւանդ երբ որ Սարժարանի յեղութեան արձանագրութեանն ստուգեց թէ յիշեալ աշակերտները քանի մի անգամ իրենց աշակերտութեան շրջանին մէջ տոյն օրինակ թերութեանց մէջ գտնուած ու յանդիմանուած են, բայց զժառանգաբար ապարդիւն ելած է :

Սուտի այս վերջին յանդգնական ցոյցը անտանելի ըլլալուն և մանաւանդ օտար հանդիսականաց առջեւ նախատինք բերելուն համար ստիպուեցաւ Արքազան Պատրիարքը այն միջոցը ձեռք առնուր Սոյն աշակերտներէն Կարապետ Կարիկեանը իւր բնական հիւանդութեւ պատճառաւ արդէն բժշկաց խորհրդով որոշուած էր իւր հոգիները դարձնելու և միայն հարցաքննութեան կ'ըստատուէր :

— Լմոյս մէջ երկու աշակերտացու պատանեակներ կարեւոր վկայագրով հանդերձ Ս. ԼԹՈՒՅ ժամանեցին և ընդունուեցան ժառանգաւորաց դպրոցը : Եւս բժշկի վկայութիւնը նուցաւ առողջութեան մասին :

« Սարգիս Ստեփանեան թաղացի 14 ամեայ և Սնեցի Դադարոս մահտեի Սարգիսեան 13 ամեայ պատանեակները լոտ բժշկական օրինաց բռնութեան ենթարկելով քաջառողջ և ամրակալով գտայ :

Ս. ԲԻՆԿՅԱՆ ԲԺ. ՍԵՂ

ԼԹՈՒՅ ԼԵՈՒՆԱԿՅԱՆ :

ՆՈՐԱՏԻՊ ՄԱՏԵԱՆՔ

Դոր ճաշակ դպրութեան, կամ
Պարտաստութիւն առ ձեռն:

Դորեկ միջոցիւ:

Յանկոյցող կարող են գնել սոյն գրք
եանքը, ինչպէս Վճռուէնայնպէս և իւր
գործակալներէն զանազան բազմաթիւ մէջ:

ՄԱՄԼՈՅ ԶԱՆԶՈՒԱԾ

Բերականութիւն Հայ - Վաղ.

Պատմութիւն Ստամբուլի Ռ.Ո.

Հայեցոյ:

Լեւոնի Ստամբուլի:

Ինչ հանրական Երբոսի Շնորհաւ
Ընդ:

Յիշեալ մատենից տպագրութիւն
նր արդէն աւարտուելու վրայ է, ու
բոց ընտիր և խնամով տպագրութեան
մասին յետոյ պիտի խօսինք:

ԳՈՒՐԲ ՆԱԼԻՔ

(Երբեմնութիւն, տեւ թիւ 1):

8. Բանի մի զինուորներ պատերազ
մի տառն գիւղի մի մէջ կը բնակէին,
իւրեզ՝ գիւղացիի մը պատահելով զայն
գանակածելէն վերջը անոր տառն ու
վերարկուն առին: Գիւղացին ալ գրեւ
դապեւտին մեկուն գանգաւորու գնաց,
որնոր ըսաւ անոր, բարեկամ, երբ զին
ւորներս զբեղ կողոպտեցին, այս զգես
տորդ վաճէ էր: Ըյս տէր իմ, պատաս
խանեց, գնա ուրեմն ու ապահով եւ
ղեր, ըսաւ գնդապետը, որ իմ զինուոր
ներս չէին, ապա թէ ոչ մինչուկ շա
պիկդ ալ կ'առնէին:

9. Ընտիր երիտասարդ մը նամակ գրել
կուղէր իւր մէկ բարեկամին, և ինչպէս
բնեւորը չըգիտէր, նամականի մի գնեց,
և իւր բաղձանքին համեմատ նամակ
մի գաւ և ճշդիւ օրինակեց զայն, և
խրկելու տեղը խրկեց, յիշեալ բարե-

կամը որ մի եւ նոյն գիրքը ունէր, և
նոր մէջ գտաւ այս նամակը, և անոր
սա խօսքերով պատասխանեց. « պարոն,
նամակդ ստացայ, թուղթը դարձուր
և անոր պատասխանը կը գտնաս »:

10. Յոսէփ Կարբը, Վաղղից բա
ղարներէն մեկին իւր մարդ իններէն յա
ռաջ հասած ըլլալով, պանդոկապետը որ
զուարթ բնութիւն մի ունէր, հարցուցաւ
նոր, կայսեր քովի մարդ իններէն եւ պա
տասխանեց թէ ոչ, Վիշ ժամանակէ
մի վերջը իւր տնեակը մտաւ, մօրուքը
ածիւնը գրազած տոներ հարցուց
անոր, կայսեր քով պաշտօն մի ունի՞ս,
այո, պատասխանեց ինքնակալը, երբե
մին կը սափեմ:

11. Գիւղացի մի իւր ցաւին համար
բժշկին խրատ հարցնելու կ'երթայ.
բժիշկը հիւանդութիւնը բնեւորէն վեր
ջը, գրտեղանին առջեւ նստաւ, և
անոր հիւանդութեան վերաբերեալ
տոմակ միջոցեց, և անոր տալով ը
սաւ՝ վաղը առաւօտ ասիկայ կեր և
շուտ մի առողջութիւն կը գտնաս:
Գիւղացին կարծելով որ նոյն իսկ գե
ղը՝ թուղթն էր, մեծ յուսով ետ դառ
նաւ միւս օրը առաւօտ կանուխ կուլ
տուաւ զայն և կատարելապէս առող
ջացաւ:

12. Ընտանական աղբատ մի պարտաւ
տէրներուն իւր պարտքը չը կրնալով
հատուցանել, առտու մի կանուխ ել
նելով կրտէր. անոց ամեն ալ սատանան
տանի, որ այսօր ինձմէ դրամ խնդրե
լու պիտի դան: Ըյս խօսքը լռեցու
նելուն պէս սկսան գուռը զարնել. բա
ցաւ գուռը և տեսաւ որ իւր շորս
պարտատէրները ներս մտան, որոնք առ
նեւորէն պահանջել սկսան ըսելով՝ թէ
տակաւին մօռնալու ես զմեզ, կ'երդ
նաւմ, ըսաւ անոնց ազնուականը, որ
քիչ մի յառաջ ձեր վերայ կը մտածէիս:

(Պիտի լաւագործի):

2006年1月

[illegible]

Սուրբ Բովնանէս Նիկիոցոս աղա :
 Սուրբնեան Բովնանէս Էֆէնոսի :
 Ստանդարտն Կարապետ և Բարսեղ աղայք :
 Ստեփաննան մահտեոյ Մկրտիչ աղա :
 Վարդանան Արուստամ աղա :
 Վարդանանց Գրիգոր աղա Պողոսեան :
 Վարդանան Տադէս աղա Թաշնիպաշ :
 Վարդապետան Գրիգոր աղա :
 Տադմուշան Արուստամ աղա :
 Տառնան Բ. Առաքել Սիսակ Էֆէնոսի :
 Տառնան Պ. Առաքել Էֆէնոսի :
 Տառնան Պ. Մկրտիչ Պէյ :
 Տառնան Բովնանէս Պէյ :
 Տառնան Բ. Ներսէս Էֆէնոսի :
 Տառնան Պ. Սպարապետ :
 Տառնան Պ. Նուէն օրիորդ :
 Տառնան Պ. Սիմօն Պէյ :
 Տէր Բովնանէսան Ղապարոս աղա :
 Տէր Վրթմանէսան մահտեոյ Գրիգոր աղա :
 Տրդնապետն Զարուիլան աղա Կեսարացի :
 Տօնեկան Գալատացի Եփեսոս Էֆէնոսի :
 Բէկդէան Մկրտիչ Պէյ. (3 օրի) :
 Բէրիմ ճիւղայէ մահտեոյ Մկրտիչ աղա :
 Փանոսան Գեորգ աղա :
 Փափաղեան Գեորգ Մկրտիչ. (2 օրի) :
 Փէշարմաշան մահտեոյ Մկրտիչ աղա :
 Փէշարմաշան մահտեոյ Սահակ աղա :
 Քամուլաքեան Փանոսի Անտոն աղա. ոտկերիչ :
 Քարակէօղեան Սիւրբէլ աղա օրմաքէշ :
 Քաջարեան Առաքել աղա :
 Քէմաշնան Որդիկ Էֆէնոսի (2 օրի) :
 Քերէստէնէան Էնթր աղա :
 Քէշիկէկան Բովնանէս աղա Կեսարացի :
 Քէշպաղան Մարտիրոս աղա Սաղմոյի :
 Քընաճան Զարուիլան աղա :
 Քհնանէան Եսայա և Բարսեղ աղայք :
 Օհան աղա :
 Փէնեւնէան Բովնակ՝ աղա :
 Փրէնկեան Եսայա Էֆէնոսի Կեսարացի :

ՀԱՅ ՓԱ

Գարեբեան Ետեկան աղա Անդի :

ՀԻՆ ՆԱԽԷՋԵՆԻԱՆ

Արթ. Մեարմէ վարդապետ Մարտեանց :

ՂԱՐԱՔԱՂ

Արթ. Արիստակէս վարդապետ Սեդրակեան :

ՄԱՆԱԲԱՆ

Մեարմէնէան Բովնակ՝ աղա :
 Պիտակեան մահտեոյ Բովնանէս աղա :

ՄԱՐԱՇ

Սուրբ Սարգիս եկեղեցւոյ վարժապետն Նուէրի՝ Մեծ.
 Եակոբեան աղայէ որ յԱղէքսանդրիս :
 Ճանաչեան մահտեոյ Սարգիս աղա :

ՄԱՐՁՈՒԱՆ

Գեր. Բովնանէս Արքեպիսկոպոս Եղեանեան :

ՅՈՊՊԵ

Արթ. Ալմանտ վարդապետ տեսուչ :
 Մտաթէնտեան Զովնիկ աղա :
 Ս. Սուրառեան Սիմօն աղա :

ՆԻԿՈՍԻ ԴԻԱ

Գեր. Նիկիոցոս Արքեպիսկոպոս տեսուչապետ
 փոխաւոր :
 Թանդարան վրձնաւորեան Նիկիոսիայ :
 Տէր Կարապետեան Մկրտիչ աղա :
 Տէր Մինասեան Եղեմ աղա :

ՇԱՊԻՆԱՐԱՅԻՍԱՐ

Գեր. Աբրահամ Արքեպիսկոպոս :

ՈՒՆԵԱ (ԶԵՅԹՈՒՆ)

Սուրբ Բովնանէս եկեղեցւոյ վարժապետն. Նուէրի՝ Մեծ. Եակոբեան աղայէ որ յԱղէքսանդրիս :
 Սուրբ Եակոբ եկեղեցւոյ վարժապետն. Նուէրի՝ Մեծ.
 մահտեոյ Նազարէի աղայէ Ս. Գաբրիէլ :
 Սուրբ Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ վարժապետն ի՛նչ Նուէրի՝ Մեծ. մահտեոյ Նազարէի աղայէ Ս. Գաբրիէլ :
 Սուրբ Աստուածածին եկեղեցւոյ վարժապետն :
 Սուրբ Սարգիս եկեղեցւոյ վարժապետն :

ՊԱՆՏԱՏ

Իսկէնտրեան մահտեոյ Խաչիկ աղա :
 Իսկէնտրեան մահտեոյ Իսկէնտր աղա :

ՊԵՐՈՒԹ

Արթ. Վարդան վարդապետ տեսուչ :

ՍԵՐԱՍԻԱ

Գեր. Կարապետ Արքեպիսկոպոս :
 Արթ. Պետրոս վարդապետ :
 Ահարոն (մահտեոյ) աղա :
 Աշոտեան Մահտեոյ Բարէլ աղա :
 Տ. Թէոդորոսեանց մահտեոյ Մարտիրոս աղա :

ՍԵՒԵՐԵԿ

Արթ. Եփրեմ վարդապետ Եղեպոյի :
 Եազուպեան Սարգիս աղա :
 Իշկէնեան Պետրոս աղա Մատենցի :
 Ենի քանչեան Մարգար աղա Անդի :
 Սանտրգ չմին Կերկոս աղա :

ՎԱՆ

Արթ. Բովնանէս վարդապետ Ընտուշեանց :
 Առաքելեան մահտեոյ Մարտիրոսեան Մարգար աղա :
 Խաչատուրեանց մահտեոյ Մկրտիչ աղա :
 Նաթանեան մահտեոյ Հաւարածու՝ աղա :
 Պօշտեանց Գեորգ աղա :

ՏԻԳՐԱՆԿԵՐՏ

Գեր. Եակոբ Սրբազան Արքեպիսկոպոս :
 Ճանաչեան Առաքել աղա :
 Մինասեան Բովնանէս աղա :
 Պապուց մահտեոյ Օհան աղա :

ՏՐԱՊԷՋՈՆ

Գեր. Մկրտիչ Արքեպիսկոպոս (2 օրի) :
 Արթ. Գրիգորիս վարդապետ :
 Բարեհաւառ. Լ. Գալոյի :
 " Մեարմէնեան Գալոյի կնիքաւորներ :
 " Գալոյի կնիքաւորներ :

Գառապարեան Եակոբ աղա :
 Գրիգորեան Նիկիոցոս աղա :
 Խրաքեան Վարդան աղա :
 Կիւրղէնեան Կարապետ աղա :
 Կիւրճիեան Պողոս աղա :
 Մահտեան Արիստակէս աղա :
 Մեղաւորեան Սարգիս աղա :
 Մինասեան Զօհանէս աղա :
 Եակոբեան մահտեոյ Նոնիկ աղա :
 Ս. Մեղաւորեան Խաչիկ աղա :

ՓԱՐԷ

Թիւրապեան Պետրոս աղա :
 Եակոբեան Մարգար աղա :

ՔՐԻՍՍ

Եակոբ աղա Անդի. (2 օրինակ) :
 Պապրեան Կարապետ աղա. (2 օրինակ) :
 Պապանեան Գեորգ աղա :

ՔԻՇԵՆԻ

Արթ. Գրիգոր վարդապետ տէր Ստեփաննոսեան

ՑԱՆԿ

Փ Ե Տ Ր Վ Ա Ր

Եգգային վարչական նոր փոփոխութեան վրայ	25
Օրացուցական խնդիր	29
Լղելէ վարդապետ և իւր Նրկասիրութիւնը	32
Հանգէս պարգեւաբաշխութեան և Շատր	35-39
ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ . — Եռաբլնի ու Քաղաքակիրթ պատանի (Հարոհակէլ)	39
Եռակ	42
Յիսուս Քրիստոս	45
ԺԱՐԱՆԱՅԱԳՐԱԿԱՆՔ . — Յաճախութիւն Նշրուպցի ճա նապարհորդաց . — Գալուստ Գառաւորի քաղաքիս . — Չալալեան Գեր . Ս . Ըրքեպիսկոպոս . — Նրկրա գործարան ընկերութիւն . — Ըրճակումն քանի մի աշակերտաց . — Գալուստ նորեկ ժառանգաւորաց . — Նորատիպ և Սամրյ յանձնուած գրեանք	47
Օւռարձարիք . (Հարոհակէլ)	48

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՔ

- Ա. Սիճը ամէն ամիս կը հրատարակուի 24 էրեսէ բաղկացեալ ութածալ թղթով .
- Բ. Տարեկան գինն է երկու արծաթ Մէճիթլէ հանգերձ ճանապարհի ծախ-
քովը, կանխիկ վճարելի :
- Գ. Զան տեարակ առնել ուղղոյ, պէտք է ամէն մէկ անգործն չորս դա-
հեկան վճարէ :